

İŞİD'in Hibrit Savaş Stratejileri: Hibrit Savaş Konsepti Perspektifinden Analizi

Mehmet Halil Mustafa BEKTAŞ*, Ali Yasin GÜNDOĞDU**

Öz

İnsanlık tarihi büyük ölçüde savaşın da tarihidir. İnsanlar yüzyıllar boyunca pek çok sebepten dolayı savaşmışlardır. Yapılan bu savaşlarda savaşın doğası gereği, bir taraf kazanan tarafta olurken diğer taraf mağlup olan tarafta olmuştur. Bu anlamda savaşın doğası sabit kalırken, insanların her yüzyılda en yeni bilgiye ulaşması savaşın karakterini değiştirmiştir. 21. yüzyılda bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler savaşın karakterinin dinamik olduğunu bir kez daha göstermiştir. Günümüzde düşman olarak belirlenen hedefe karşı sadece askeri kapasite kullanarak müdahale etmek yetersiz kalmaya başlamıştır. Savaşta aktörler birbirlerine karşı siber, ekonomik, enformasyon ve propaganda savaş kapasitelerini yoğunluklu olarak kullanmaya başlamışlardır. Üstelik savaş sahasında devlet dışı aktörler devletlerden daha fazla görünür hale gelmiştir. Bu anlamda, İŞİD terör örgütü de küresel çapta adından sıkça söz ettiren devlet dışı bir aktör olarak ortaya çıkmıştır. Bu makalede, küresel bir terör örgütü olan İŞİD'in, hibrit savaş tekniklerini kullandığı ve bunun farklı boyutları olduğu, bu durumun da İŞİD'in büyüyüp, gelişmesine katkı sağladığı iddia edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hibrit Savaş, Terörizm, İŞİD, Irak, Suriye

Isis's Hybrid War Strategies: Analysis from the Perspective of the Hybrid War Concept

Abstract

Human history is partly the history of warfare. People have fought for many reasons over the centuries. The nature of war is that of a zero-sum game: one side wins, the other loses. In this sense, while war's nature has remained constant, the range of information available to its participants through the centuries has changed its character. In the 21st century, developments in information and communication technologies have once again shown that the character of war is dynamic. Today, it is not enough to interfere against enemy targets using only military capacities. Actors in warfare have densely begun to apply some other capabilities such as cyber, economic, information and propaganda warfare. This makes it possible for non-state actors to become more visible vis-à-vis states than they have hitherto been. In this sense, ISIS terrorist organization has emerged as a non-state actor which is often mentioned globally. This article claims that hybrid warfare techniques which ISIS, a global terrorist organisation, use with different dimensions contribute to the rise and spread of ISIS.

Key Words: Hybrid Warfare, Terrorism, ISIS, Iraq, Syria

*Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi, mhmbektas@uludag.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1733-6339>.

**Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, aliyasingundogdu@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6863-7820>.

1.Giriş

Savaş olgusu, insanlığın tarihi kadar eski bir geçmişe dayanır. Çağlar boyunca insanlar çeşitli sebeplerden dolayı birbirleriyle anlaşmazlıklar yaşamışlardır. Bu anlaşmazlıklarını bir sonuca ulaştırabilmek için de birbirlerine karşı savaş içinde olmuşlardır. Bu anlamda savaş, bir tarafın kazanacağı diğer tarafın ise kaybedeceği bir olgu olarak ortaya çıkmıştır. Savaşın doğası gereği kazanan taraf hayatını devam ettirirken, kaybeden taraf ise yok olmaya mahkum olmuştur.

İnsanlar çağlar geçtikçe en yeni bilgiye ulaşırken savaş teorisi ve savaşa kapasitesi bu bilgi dönüşümünden etkilenmiştir. Günümüzde ise bilgi ve iletişim teknolojilerinin geldiği nokta kaçınılmaz olarak savaşın dinamik olan karakterinin bir kez daha değiştiğini göstermiştir. Artık savaşlar eskisinden daha çok karmaşıklaşmış ve belirsiz bir hal almıştır. Devletlerin yanı sıra devlet dışı aktörlerin de çokça boy gösterdiği bu alanda savaşlar sadece düzenli ordularla, konvansiyonel silah ve kapasitelerle yürütülmesinin dışında kalmıştır.

Düzenli ve düzensiz savaşın arasındaki sınırın giderek bulanıklaştığı 21. yüzyılda askeri kapasite kullanımının dışında ekonomik, siber, enformasyon ve propaganda savaşı gibi askeri olmayan kapasitelerin etkili kullanımı daha çok önem kazanmıştır. ABD ve Rusya'nın başını çektiği bir takım devletler bu durumun farkına varmışlar ve sahip oldukları tüm kapasiteleriyle birlikte hedef aldıkları düşmana karşı hibrit bir savaş konsepti izlemeye başlamışlardır. Ancak bu konuda sadece devletler değil, IŞİD gibi terör örgütleri de hibrit bir savaş konsepti ile var olma mücadelesi vermiştir. Bu anlamda IŞİD sahip olduğu ve kullanmaya çalıştığı askeri, ekonomik, siber, enformasyon ve propaganda savaş kapasiteleriyle hibrit bir tehdit olarak öne çıkmıştır.

Bu makalede, küresel bir terör örgütü olan IŞİD'in, hibrit savaş tekniklerini kullandığı ve bunun farklı boyutları olduğu, bu durumun da IŞİD'in büyüyüp, gelişmesine katkı sağladığı iddia edilmektedir. Bu kapsamda ilk olarak hibrit savaş konsepti üzerinde durulacak ve savaşın değişen karakteri incelenecektir. Sonrasında ise, IŞİD'in hibrit savaş stratejileri bağlamında askeri, ekonomik, siber, enformasyon ve propaganda savaş kapasitelerini kullanımı değerlendirilecektir.

2. Hibrit Savaş Konsepti

İnsanın yaratılışıyla birlikte kavga, mücadele ve savaş insanlık tarihinde var olmuştur. Realist teori geleneğinin insanın doğasına yönelik varsayımlarında olduğu gibi insan, diğer insanlardan kendisine yönelik tehdit algıladığında veya rakiplerine karşı üstün gelme güdüsüyle hareket ettiğinde ortaya bir tarafın hayatta kalacağı diğer tarafın ise yok olacağı bir sonuç çıkar. Bu anlamda insanlık tarihi kavga, mücadele ve savaşlar tarihi olarak da değerlendirilebilir.¹

¹ Ergüder Toptaş, *21.Yüzyılda Savaş* (Ankara: Kripto Kitaplar, 2009), 71.

Kavramsal olarak “savaş, en basit ifadeyle toplu ve örgütlü şiddettir”.² Carl Von Clausewitz savaş teorileri alanında bir başyapıt olarak gösterilen *Savaş Üzerine* adlı eserinde “savaş, düşmanı irademizi kabule zorlamak için bir kuvvet kullanma eylemi” olarak tanımlamıştır.³ Clausewitz’e göre savaşta tarafların her birinin “ilk amacı, düşman olan tarafı mağlup etmek ve böylece daha sonra herhangi bir direnç gösteremeyeceği bir duruma sokmaktır”.⁴

Hibrit savaş kavramı ise, ilk defa Frank Hoffman’ın 2005 tarihinde yazdığı bir makalesinde⁵ ortaya çıkmıştır. Konsept olarak hibrit savaş, en basit ifadeyle düzenli ve düzensiz savaşın bir kombinasyonu olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda düzenli ve düzensiz savaşın yanında devlet dışı silahlı aktörlerin etkisini artırması ve siber saldırı gibi yeni tehditlerin ortaya çıkmasıyla hibrit savaş terimi yaygın bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır.⁶

Hibrit savaş, yeni bir kavram olarak ortaya çıkarken doğası ve karakterine yönelik tartışmalar da yoğunluk kazanmıştır. Nitekim bu iki kavram birbirlerinin yerlerine kullanıldığı gibi, birbirlerinden çok farklı anlamlar içeren bir şekilde kullanıldıkları da görülmektedir. Bu anlamda Gray, düzensiz savaşın ayrı bir doğasının bulunmadığına ve savaşın her zaman savaş olduğuna vurgu yapmış, ancak farklı bir karaktere sahip olduğunu vurgulamıştır.⁷ Burada ifade edilmek istenen savaşın düzensiz de (gayrinizami) olsa doğasının değişmediği, aksine sabit olduğudur.⁸ Çünkü insanın doğasının, savaşın doğasını meydana getirdiği düşünüldüğünde teknolojik ilerlemeler savaşın felsefi doğasını değil, ancak karakteri üzerinde değişime neden olabilir. Savaş doğası gereği dost ve düşman taraflardan meydana gelir ve burada amaçlanan bir tarafın diğer taraf üzerinde üstünlük kurmasıdır.⁹

Clausewitz de savaşların karakterindeki değişime işaret ederken, “savaşın, her somut durumda karakterini biraz değiştirdiği için sadece gerçek bir bukalemun değildir...” diyerek savaşın dinamik bir gelişim gösterdiğini ifade etmiştir.¹⁰ Yine benzer bir şekilde günümüzden iki bin dört yüzyıl önce yaşamış Çin generali ve düşünürü Sun Zi de *Savaş Sanatı* adlı eserinde savaşın karakterinin değişkenliğine vurgu yapmıştır: “...su nasıl ki yerin şekline uyarak aşağıya doğru akarsa muharebe de

² Mehmet Tanju Akad, *Modern Savaşın Temel Kavramları* (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2011), 9.

³ Carl Von Clausewitz, *Savaş Üzerine*, çev. Selma Koçak, (Doruk Yayınları, 2015), 30.

⁴ Ibid., 29.

⁵ Ayrıca makale için bkz. Frank G. Hoffman and James N. Mattis, “Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars”, Proceedings, Vol. 132/11/1,233 (2005).
<http://milnewstbay.pbworks.com/f/MattisFourBlockWarUSNINov2005.pdf> (15.01.2019).

⁶ “Hybrid Warfare in the Middle East”, Global Strategies, (2017): 5.
<http://www.lse.ac.uk/ideas/Assets/Documents/reports/LSE-IDEAS-Hybrid-Warfare-in-the-Middle-East.pdf> (15.01.2019).

⁷ Colin S. Gray, “Irregular Warfare One Nature, Many Characters”, Strategic Studies Quarterly, Air University (U.S.). Press, V.1 No.2, (2007): 39-40.

⁸ Ergüder Toptaş, *Gerilla, Kontrgerilla Savaşı: Temel Strateji ve Teknikler* (Ankara: Kripto Kitaplar, 2015), 205.

⁹ Toptaş, *21. Yüzyılda Savaş*, 72.

¹⁰ Clausewitz, *Savaş Üzerine*, 47.

düşmanın durumuna göre zaferi belirler. Nasıl ki suyun sabit bir şekli yoktur, muharebede de tek bir tertiplenme yoktur”¹¹.

Savaşın doğasının belirsizliğine de vurgu yapan Clausewitz, savaştaki verilerin tümüyle belirsiz olduğunu ve savaş esnasında gerçekleşen olayların açıkça bir alacakaranlıkta meydana geldiğini ifade etmiştir. Savaşın doğasındaki bu belirsizliği “sis” terimini kullanarak kavramsallaştırmıştır.¹² Yine Clausewitz savaşın değişen karakterine vurgu yaparken “...her çağın kendine özgü savaş tarzları, sınırlayıcı koşulları ve önyargıları olduğunu...” ifade etmiştir. Clausewitz, her çağın kendine ait özellikleri ve buna uygun felsefi ilkeleri olduğundan her çağa uygun bir savaş teorisinin oluşturulabileceğine dikkat çekmiştir.¹³ Bu bağlamda kendi çağıma geldiğimizde, küreselleşmenin etkisiyle teknoloji ve bilgi alanındaki ilerlemelerin askeri bilimler disiplinine nüfuz etmesi hemen hemen her çağda olduğu gibi savaşların karakterlerindeki değişimi tetiklemiştir. İnsanlık tarihi, savaşın tarihi ile beraber yükselirken her tarihsel dönemde bilimin ilerlemesi savaş teorilerinin güncellenmesine neden olmuştur. Dolayısıyla hibrit savaş konsepti de birçok açıdan savaşın karakterindeki değişimle birlikte değişen ve dönüşen yeni aktörler, silahlar, taktik ve stratejiler anlamında değerlendirilebilir.

Hoffman da savaşın karakterindeki değişimle birlikte gelecekteki savaşların düzenli veya düzensiz gibi kategorileştirmeler yoluyla belirlemenin daha zor olacağını ve bu durumun savaşın karakterini daha karmaşık bir hale getireceğini öne sürmüştür.¹⁴ Hoffman, stratejik düzeyde düzenli ve düzensiz bileşenlerin birçok savaşta beraber yer aldığını ifade ederken, çoğu çatışmada bu bileşenlerin farklı alanlarda ve birbirlerinden farklı biçimlerde görüldüklerini savunmuştur. Bunun aksine hibrit savaşlarda ise, aynı savaş alanında düzenli ve düzensiz bileşenlerin birbirlerinden ayırt edilemeyecek kadar iç içe geçtiğini öne süren Hoffman; düzensiz bileşenlerin düzenli bileşenlerle operasyonel anlamda bütünleşik, taktiksel anlamda birbirlerine kaynamış olduğunu ve savaş alanında daha belirleyici hale geldiğini belirtmiştir.¹⁵ Bu bağlamda Hoffman’a göre, “hibrit savaşlar, devletler ve çeşitli devlet dışı aktörler tarafından yürütülebilir. Hibrit Savaşlar, konvansiyonel kapasiteyi, düzensiz taktik ve biçimleri, fark gözetilmeksizin baskı ve şiddet içeren terörist hareketleri ve suç oluşturan karışıklıklar gibi bir dizi farklı çatışma biçimini bir araya getirir”¹⁶.

Andrew Korybko ise, hibrit savaş kapsamında uygulanan dolaylı stratejilere vurgu yapmıştır. Bu anlamda ABD’nin Ukrayna ve Suriye Krizleri’ne yönelik tutumunu değerlendiren Korybko,

¹¹ Sun Zi, *Savaş Sanatı: Modern Muharebe Kavramlarıyla Yeni Bir Bakış*, çev. Bülent Okay (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım, 2017), 76-77.

¹² Clausewitz, *Savaş Üzerine*, 115.

¹³ Ibid., 705.

¹⁴ Frank G. Hoffman, ‘‘Hybrid Warfare and Challenges’’, Joint Forces Quarterly, Issue 52, (2009): 39. <https://smallwarsjournal.com/documents/jfqhoffman.pdf> (15.01.2019).

¹⁵ Frank G. Hoffman, ‘‘Conflict in The 21st Century: The Rise of Hybrid Wars’’, *Potomac Institute for Policy Studies*, (2007): 29. http://www.potomac institute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf (15.01.2019).

¹⁶ Ibid.

ABD'nin Renkli Devrimler'de yumuşak darbe girişimlerinin hazırlayıcısı olduğunu savunmuştur. Öte yandan ilk planın, yani yumuşak darbe girişiminin başarısız olduğu bir durumda ise konvansiyonel olmayan gayri resmi askeri bir savaşın Suriye örneğinde olduğu gibi bir plan dahilinde işletilebileceğini öne sürmüştür.¹⁷ Korybko, hibrit savaşın unsurlarının bileşenlerini de düzenli askeri kuvvetler, düzenli olmayan askeri kuvvetler, özel kuvvetler, ekonomik savaş, siber savaş, diplomasi, yerel karışıklıklara destek verilmesi, enformasyon savaşı ve propaganda olarak ifade etmiştir.¹⁸

Şekil 1: Hibrit Savaşın Bileşenleri.¹⁹

Rusya Genelkurmay Başkanı Orgeneral Valeriy Gerasimov da 2013'te yayımladığı *The Value of Science Is in the Foresight: New Challenges Demand Rethinking the Forms and Methods of Carrying out Combat Operations* adlı makalesinde, 21. yüzyılda savaş ve barış arasındaki çizginin bulanıklaşma eğiliminde olduğunu ve alışılmışın dışında, savaşların artık başladığının ilan edilmediğini öne sürmüştür. Ayrıca Gerasimov, savaş kurallarının değiştiğini belirtmiş ve askeri olmayan araçların kullanımının politik ve stratejik hedeflerin gerçekleştirilmesine dönük rolünün arttığını, hatta birçok durumda askeri güç kullanımının önüne geçtiğini savunmuştur. Asimetrik faaliyetlerin de kullanımın yaygınlaştığını öne süren Gerasimov, özel kuvvetler ve özel askeri şirketler de dahil olmak üzere hedef alınan düşman ülkedeki iç muhalefetin de etkili bir biçimde bu savaşlarda kullanıldığını ifade etmiştir. Bu bağlamda Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da gerçekleşen Arap Baharı ile Renkli Devrimler arasında bağlantı kuran Gerasimov, hedef alınan ülkelerin birkaç gün içinde kendilerini bir iç savaş bataklığında bulabileceklerini iddia etmiştir. Yine Libya örneğinden yola çıkarak, uçuşa yasak bölge ya da denizden

¹⁷ Andrew Korybko, *Hybrid Wars: The Indirect Adaptive Approach to Regime Change*, (Moscow: Project of the Institute for Strategic Studies and Predictions PFUR, 2015), 10. <https://orientalreview.org/wp-content/uploads/2015/08/AK-Hybrid-Wars-updated.pdf> (18.01.2019).

¹⁸ Andrew Korybko, "Hybrid Wars. Testing the Theory – Syria & Ukraine (Part 2)", The Greenville Post, <https://www.greenvillepost.com/2016/04/02/%E2%80%A2-hybrid-wars-testing-the-theory-syria-ukraine-part> (18.01.2019).

¹⁹ Ibid.

ambargo gibi yaptırımların bu yeni savaş metotlarıyla ilgisinin olduğuna dikkat çekmiştir.²⁰ Rusya'nın en üst düzey askeri yetkilisinin savaşın bu denli yenilenmiş karakterine yaptığı vurgu, kuşkusuz Korybko ve Hoffman'ın açıkladığı hibrit savaş konseptiyle örtüşmektedir.

Sonuç olarak savaşların karakterindeki değişimin, bir anlamda 21. yüzyıldaki yüzü olan hibrit savaş konsepti uzay silahlarından, nükleer, biyolojik, kimyasal seçenekleri, kara kuvvetlerini, deniz kuvvetlerini, hava kuvvetlerini, özel kuvvetleri, isyancıları, teröristleri ya da sabotaj, suikast ve şiddet içeren saldırıları barındıran yasadışı faaliyetleri kapsayacak kadar geniş bir yelpazeye sahiptir. Ayrıca hibrit savaş konsepti diplomatik ve politik eylemleri, siber ve sosyal medya operasyonlarını içeren enformasyon savaşlarını, kritik ağ altyapısının bozulmasını içeren ağ savaşlarını, ihtilafları, hükümet darbelerini, suç oluşturan faaliyetleri, sahte para birimleri, para devalüasyonu ve ekonomik baskı dahil olmak üzere ekonomik savaşları, kaynak savaşlarını, ekolojik savaşları, ideolojik savaşları, şiddet içermeyen saldırıları da içerisinde barındırır. Hibrit savaşın konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan ya da düzenli ve düzensiz olarak da kategorileştirilen tüm bu bileşenleri çoğaltılabilir. Ancak bu noktada belirtmek gerekir ki, günümüzde konvansiyonel olmayan olarak öne sürülen herhangi bir bileşenin gelecekte konvansiyonel olarak kabul edilmesinin önünde hiçbir engel bulunmamaktadır.²¹

Hoffman'ın da dediği gibi, “hibrit savaşlar, devlet çatışmasının ölümcüllüğü ile düzensiz savaşın fanatik ve uzun süren coşkusu harmanlamaktadır”.²² Bu bağlamda Rusya'nın Gürcistan ve Ukrayna'ya müdahaleleri²³ ve ABD'nin Renkli Devrimler, Arap Baharı ve özellikle de Suriye Krizi'ndeki rolü²⁴ hibrit savaş konsepti altında değerlendirilebilir. Hatta ABD'nin 15 Temmuz 2016'da Türkiye'de gerçekleşen darbe girişimi ve sonrasında aldığı pozisyon, sahada uygulamaya konan dolaylı bir stratejiye örnek olarak verilebilir. Yine yakın zamanda ABD'nin mevcut Venezuela Devlet Başkanı Nicolas Maduro'ya karşı kendisini geçici devlet başkanı olarak ilan eden Ulusal Meclis Başkanı Juan Guaido'yu ülkenin de facto lideri olarak tanınması savaşların dolaylı yollardan da yapılabileceğinin kanıtı

²⁰ Valery Gerasimov, “*The Value of Science Is in the Foresight New Challenges Demand Rethinking the Forms and Methods of Carrying out Combat Operations*”, Originally published in *Military-Industrial Kurier* (2013), trans. Robert Coalson, *Military Review*, (2016): 24-25. https://usacac.army.mil/CAC2/MilitaryReview/Archives/English/MilitaryReview_20160228_art008.pdf (18.01.2019).

²¹ Vikrant Deshpande and Shibani Mehta, “Contextualising Hybrid Warfare”, *Hybrid Warfare: The Changing Character Of Conflict*, ed. Vikrant Deshpande, (New Delhi: Pentagon Press, 2018), 33-34.

²² Hoffman, “*Hybrid Warfare and Challenges*”, 38.

²³ Ayrıca bkz. Niklas Nilsson, “*Russian Hybrid Tactics in Georgia*”, *Silk Road Paper*, (2018). <http://isdpeu.com/content/uploads/2018/01/Russian-Hybrid-Tactics-in-Georgia.pdf> (18.01.2019); Soňa Rusnáková, “*Russian New Art of Hybrid Warfare in Ukraine*”, *Slovak Journal of Political Sciences*, Vol.17, No. 3 – 4, (2017): 343-380.

²⁴ Ayrıca bkz. Anthony Celso, “*Superpower Hybrid Warfare in Syria*”, *The Marine Corps gazette*, Vol.9 No.2, (2019): 92-116.; Andrew Korybko and Enrique R. Acedo, “*Hybrid Wars And Geopolitics*”, *Geopolitika*, (2017). <https://www.geopolitika.ru/en/article/hybrid-wars-and-geopolitics> (18.01.2019).

niteliğindedir.²⁵ Ortadoğu’da ise İran’ın özellikle Irak ve Suriye’de uyguladığı stratejiler hibrit savaş konseptinin izlerini taşımaktadır.²⁶

Devletlerin 21. yüzyılın savaşında hibrit bir stratejiyi izlemelerinin yanı sıra devlet dışı silahlı aktörler de bu konsepti benimsemişlerdir. Bu anlamda 2000’lerin başından itibaren Hizbullah gibi örgütler hibrit birer tehdit olarak karşımıza çıkmaya başlamıştır.²⁷ IŞİD terör örgütü ise, 2011 itibariyle izlediği stratejilerle hibrit tehdide iyi bir örnek olarak ortaya çıkmıştır.²⁸

3. Hibrit Bir Tehdit Olarak IŞİD

Uluslararası literatürde genellikle tercih edilen adıyla Irak Şam İslam Devleti (IŞİD)’nin kökleri ilk kurulduğu ve eylem yaptığı 2001-2003 yıllarına kadar uzanır. Bu yıllar arasında örgüt “Cemaat el-Tevhid vel-Cihad” adını kullanmayı tercih ederken, Ekim 2004 itibariyle “Tanzim Kaidat el-Cihad fi Biad el-Rafidayn” veya “Mezopotamya El-Kaidesi” ya da “Irak El-Kaidesi” adını kullanmayı tercih etmiştir. Ocak 2006’ya gelindiğinde “Cünd el-Sahabe, Katbiyan Ensar El-Tevhit ve Sünne, Ceyş ül Fatihin” gibi grupları bünyesine alarak “Mücahidin Şura Konseyi” adıyla yeniden yapılanmış, Ekim 2006’da “Irak İslam Devleti” adını almıştır. Arap Baharı sonrasındaki süreçte örgüt, özellikle 2012 yılının ortalarında bağluları ve sempatizanları arasında “El-Devle” olarak anılsa da Nisan 2013’ten itibaren “Irak ve Şam İslam Devleti” adını kullanmayı tercih etmiştir. Öte yandan örgüt, Irak ve Suriye’deki toprak kazanımları sonrası bağluları ve sempatizanları arasında “İslami Devle” (İslam Devleti) olarak da anılmıştır.²⁹ Bu anlamda IŞİD kökleri itibariyle cihadist bir örgüt olarak ortaya çıkarken kendi selefleri arasında terörist bir organizasyondan daha fazlası olarak nitelendirilmiştir. Öyle ki ABD’nin IŞİD’le mücadele özel temsilcisi Brett H. McGurk, El Kaide ile IŞİD’i kıyaslayarak IŞİD’in bir terör örgütünden fazlası olduğunu belirtmiş ve hatta tam gelişmiş bir ordu olduğunu ifade etmiştir.³⁰

IŞİD, Irak’taki Şii iktidar gücünün Sünniler üzerindeki baskı ve sindirme politikaları sonucu Sünni tabanda oluşan memnuniyetsizliği ve huzursuzluğu, ABD’nin 2011’deki askeri çekilmesini ve Arap Baharı sürecini kendi yararına kullanıp yükselişini hızlandırmıştır. Ancak IŞİD’in Irak’taki yükselişi,

²⁵ Ayrıca bkz. Andrew Korybko, “Venezuela: The Indirect Adaptive Approach To Regime Change”, Eurasia Future (2019), <https://eurasiafuture.com/2019/01/24/venezuela-the-indirect-adaptive-approach-to-regime-change/> (18.01.2019).

²⁶ Ayrıca bkz. Melissa G. Dalton, “How Iran’s hybrid-war tactics help and hurt it”, Bulletin Of The Atomic Scientists, Vol.73, No.5 (2017): 312–315.

²⁷ Ayrıca bkz. Frank G. Hoffman, “Hybrid Warfare and Challenges”.

²⁸ Ayrıca bkz. Scott Jasper and Scott Moreland, “ISIS: An Adaptive Hybrid Threat in Transition”, Small Wars Journal, <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/isis-an-adaptive-hybrid-threat-in-transition> (18.01.2019).

²⁹ Abdullah Açar, *IŞİD ve Irak*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2015), 260-261; Ayrıca bkz. Ibid., 260. Adımı “Irak ve Şam İslam Devleti” olarak ilan eden örgütün, burada Şam ifadesinden kastı tüm Suriye, Ürdün ve Lübnan’ın tamamıdır.

³⁰ Jessica D. Lewis, “The Islamic State: A Counter-Strategy for A Counter-State”, Middle East Security Report 21: 9. <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Lewis-Center%20of%20gravity.pdf> (08.04.2019).

toprak kazanımları ve kazandığı topraklar üzerindeki hakimiyeti açısından düşünüldüğünde sadece tek başına yekpare bir terör örgütü olarak başarılı olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Bu anlamda IŞİD terör örgütü Silahlı Sünni Grupları, Nakşibendi Ordusu, Saddam dönemi Baasçıları³¹ ve ötekileştirilmiş Sahvalarla birlikte çatı bir yapılanma olarak karşımıza çıkmıştır.³²

IŞİD, 2014 başlarında uluslararası gündemin dikkatini özellikle Irak'taki toprak kazanımları sonrası çekmeyi başarmıştır. Chaliand'a göre, IŞİD'le beraber terörizmin niteliğinde değişim yaşanmış, ancak söz konusu olan bu değişim IŞİD'in ortaya çıkmasıyla beraber eskiden kullanılan terörist nitelikli eylemlerin tekrarı olarak bilinen terörizmin savaş operasyonları düzeyine yükselten *teritoryalizasyon* olarak öne çıkmıştır.³³ Bu anlamda IŞİD, El Kaide'nin yaptığı eylemlerle devletleri istikrarsızlaştırma amacından farklı olarak teritoryal kazanımlarla birlikte devlet kurma amacını gütmüştür.³⁴ Yine IŞİD söz konusu teritoryal kazanımlarını sağlamak için hedeflerini seçerken, El Kaide'den farklı olarak çok dikkatli davranmış ve belirlediği hedeflere yönelik saldırı zamanlarını iyi seçecek işlek bir askeri örgütlenmeyle hareket etmiştir.³⁵

Savaş Çalışmaları Enstitüsü'nden (Institute for the Study of War) Lewis'e göre, IŞİD'in yükselişinde etkili olan savaş planı ve bu planı uygulamada dört ana evre vardır. IŞİD'in "Duvarları Yıkma" (Breaking the Walls) olarak nitelendiği bu stratejisinde, örgüt Temmuz 2012 ile Temmuz 2013 arası dönemde bomba yüklü araçlarla intihar saldırıları ve hapishane baskınları düzenlemeye yoğunlaşmıştır.³⁶ İlk evresi Temmuz 2012 ile Eylül 2012 dönemleri arasında kapsadığı ifade edilen zaman diliminde dört hapishaneye baskın düzenlemiş olan IŞİD, Eylül 2012'de Tikrit'teki Taşırat

³¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Saddam Hüseyin rejiminin general pilotlarından Hacı Bekir lakaplı Samir ABD Muhammed Nail, Ebu Bekir Bağdadi'nin en önemli yardımcılarından biri; Saddam Hüseyin rejiminin albay rütbeli subaylarından Ebu Ahmet lakaplı Velid Casım Avani, IŞİD askeri konseyi başkanı; Saddam Hüseyin rejiminin general rütbeli subaylarından ve Musul Baas partisinin üst düzey üyelerinden Rai lakaplı Muhammed Neda Ceburi, IŞİD genel kurmay başkanı; Saddam Hüseyin rejiminin general rütbeli subaylarından Ebu Mehend Sevidavi, IŞİD askeri konseyi üyesi; Saddam Hüseyin rejiminin general rütbeli subaylarından Ebu Rahman Belivi lakaplı Adnan İsmail, IŞİD'in savaş bakanı; Saddam Hüseyin rejiminin general rütbeli subaylarından Ebu Müslim Fadıl, IŞİD askeri konseyi üyesi; Saddam Hüseyin rejiminde Baas partisinin üst düzey yetkililerinden Nebil Aribi Muini, Kuzey Eمارeti olarak bilinen bölgede IŞİD liderlerinden; Saddam Hüseyin rejiminin istihbarat subaylarından Ebu Elyas lakaplı Fadıl İsvi, Musul düştükten sonra kentin sol kanadının güvenliğinin sorumlusu; Saddam Hüseyin rejiminin istihbarat subaylarından Abdurrahman Türkemani, uzun süre Deyrizzur valiliği görevi; Saddam Hüseyin rejiminin Cumhurbaşkanı muhafız alayı komutanlarından Muhammed Abdullah Hayali, IŞİD askeri konseyi üyesi. "Eski Baasçılar, IŞİD'in baş ortakları", Fars Haber Ajansı (2016), <http://tr.farsnews.com/politics/news/13941118000642> (13.02.2019).

³² Abdullah Açar, *IŞİD ve Irak*, 268.

³³ Gérard Chaliand, "IŞİD Döneminde Cihatçılık", *Terörizmin Tarihi: Antikçağdan IŞİD'e*, ed. Gérard Chaliand ve Arnaud Blin, çev. Bülent Tanatar (İstanbul: Nora Kitap, 2016), 593-594.

³⁴ Ibid., 601.

³⁵ Patrick Cockburn, *İslam Devleti'nin Yükselişi: IŞİD ve Yeni Sünni Ayaklanması*, çev. Osman Akınhay (İstanbul: Agora Kitaplığı, 2014), 38-39.

³⁶ Jessica D. Lewis, "Al Qaeda in Iraq Resurgent: The Breaking the Walls Campaign", Part I, Middle East Security Report 14: 7. http://www.understandingwar.org/sites/default/files/AQI-Resurgent-10Sept_0.pdf (18.01.2019).

Hapishanesi'nden yaklaşık yüz mahkumu kaçırmıştır.³⁷ Temmuz 2013'te ise eşzamanlı olarak Bağdat yakınlarındaki Ebu Gureyb ve Tacî Hapishanelerine yönelik saldırılar yapan IŞİD, bu hapishanelerden de yüzlerce mahkumun firar etmesine neden olmuştur. IŞİD'in iddialarına göre bu baskınlarda yaklaşık 7.000, Maliki hükümetine göre ise yaklaşık 100 mahkumun kaçırıldığı ifade edilmiştir. Bir başka görüşe göre ise, yaklaşık olarak 1000-1100 mahkumun kaçırıldığı belirtilmiş olsa da burada en dikkat çekici nokta hapishanelerde yatan lider kadroların hemen hemen hepsinin firar etmiş olduğudur. Öte yandan saldırılarda bombalı araçlar, intihar bombacıları, havanlar, roketatarlar ve makineli tüfekler gibi ağır silahların kullanılması IŞİD'in güçlü bir istihbarata sahip olduğuna, iyi bir planlamaya, koordinasyon ve lojistik kapasitesinin derinliğine ve aynı zamanda taktik ve uygulama anlamında azımsanmayacak boyutta cesaret ve ne yaptığını bilen bir aklının olduğunu da göstermiştir.³⁸ Hapishaneden kaçırılan mahkumlar ele alındığında ise, bunlar arasında çok sayıda El Kaide mensubu ve eski üst düzey Baas subaylarının yer aldığı ve sonrasında IŞİD içerisinde önemli pozisyonlara getirildiği öne sürülmüştür.³⁹

Lewis'e göre IŞİD'in stratejisinin ikinci evresi, Irak Merkezi Hükümeti ile Kürdistan Bölgesel Yönetimi sınırları arasında kalan Yeşil Hat olarak nitelenen bölgede sivil ve hükümet güçlerine yönelik saldırılar yapmakla başlamış, Irak ve Kürtler arasında yükselen gerilimden faydalanma amacı güdülmüştür.⁴⁰ Üçüncü evre ise Şubat 2013 ile Mayıs 2013 arasındaki dönemi kapsamış ve bu dönemde IŞİD, Bağdat ve kuşağındaki Irak güvenlik güçleri ve Şii sivil bölgeleri bomba yüklü araçlarla hedef alarak el-Maliki yönetimine karşı olan ve Arap Baharından etkilenen Sünniler arasında popülerlik kazanmaya çalışmıştır.⁴¹ Son evrede ise 15 Mayıs 2013'ten itibaren IŞİD, Bağdat'taki Şii hedeflere yönelik saldırılarını genişleterek devam ettirmiştir.⁴² Bu noktada IŞİD'in Şii hedefler üzerinde yoğunlaşmasının nedeninin, Sünniler ve Şiiler arasındaki gerilimin bir mezhep çatışması haline dönüştürme amacını taşıdığı söylenebilir. Nitekim Şii hedeflere yönelik saldırılar, Haşdi Şabi gibi çoğunluğu Şiilerden oluşan silahlı aktörlerin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır.

IŞİD'in Irak'taki hızlı toprak kazanımları ve bu topraklar üzerinde kontrolü sağlama süreci incelendiğinde ise 2014 yılı önemli bir tarih olarak öne çıkmıştır. Nitekim ABD'nin askerlerini Irak'tan çekmesi sonrası Arap Baharı sürecinde Maliki yönetimine karşı protestoların hükümet ile Sünniler arasında çatışmaya evrilmesi, Anbar gibi çoğunluğu Sünni bölgelerden Irak ordusunun çekilmesiyle

³⁷ Ibid., 13-15.

³⁸ Açar, *IŞİD ve Irak*, 299-301.

³⁹ Recep Tayyip Güler ve Ömer Behram Özdemir, "DAEŞ: Ortaya Çıkışı, Yükselişi ve Çöküşü", *Ortadoğu'da Devlet Dışı Silahlı Aktörler: Terör Örgütleri, Milisler, Vekil Güçler*, ed. Murat Yeşiltaş ve Burhanettin Duran (İstanbul: SETA Kitapları, 2018), 474-475.

⁴⁰ Lewis, "Al Qaeda in Iraq Resurgent: The Breaking the Walls Campaign", 16.

⁴¹ Ibid., 17-18.

⁴² Ibid., 18.

sonuçlanmıştır. 2014 yılının başlarından itibaren bölgedeki otorite boşluğunu değerlendiren IŞİD ve Sünni gruplar Anbar vilayetinin en önemli şehirlerinden Felluce ve Ramadi üzerinde kontrolü sağlamaya başlamışlardır. Haziran 2014'e gelindiğinde ise, IŞİD ve hükümete karşı savaşan Sünni gruplar Musul üzerinde hakimiyeti sağlamayı başarmışlardır.⁴³ Sonrasında güneye doğru ilerleyen IŞİD, Tikrit'i ele geçirmiş, Samarra'yı kuşatmış ve Diyale bölgesinden iki kasaba üzerinde hakimiyeti sağlamıştır. Bu kazanımları sonrası kendisine hedef olarak Bağdat ve Kerbela'yı belirleyen IŞİD, Bağdat'a 60 km uzaklığındaki Bakuba'yı da kuşatma altına almıştır. Bağdat yolunda direnişle karşılaşan IŞİD, yönünü kuzeye dönmüş ve Kerkük'ü tehdit etmeye başlamıştır. IŞİD saldırılarını devam ettirirken Telafer ve Sincar gibi stratejik önemdeki bölgeleri de ele geçirmiş, Erbil'e de yaklaşmaya başlamıştır. IŞİD'in Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin başkenti Erbil'e yaklaşması üzerine 8 Ağustos'ta ABD Başkanı Obama, ordusuna terör örgütüne karşı hava saldırılarını başlatma emrini vermiştir.⁴⁴

Görüleceği üzere IŞİD, Irak'ta hemen hemen Sünnilerin çoğunlukta olduğu tüm bölgelere nüfuz etmiş ve hatta ele geçirmiştir. Bu kapsamda IŞİD, Irak'ta toprak kazanımlarını sürdürürken ve ele geçirdiği topraklar üzerinde hakimiyetini sağlamaya çalışırken kuşkusuz sadece sahip olduğu askeri kapasitesine dayanmamıştır. Hibrit bir tehdit olarak ortaya çıkan IŞİD, askeri ve askeri olmayan kapasitesini seferber etmesiyle teritoryal hedefleri olan bir terörist örgüt olarak öne çıkmıştır.

a. Askeri Kapasite Kullanımı

IŞİD ortaya çıkmasından itibaren cihadist ideolojiye bağlı bir örgüt olmasına rağmen, askeri olarak Maoist bir strateji izlemiştir. Bu anlamda terör örgütü IŞİD stratejik savunma, stratejik denge ve stratejik taarruz olarak belirtilen üç ayaklı Maoist stratejiyi sahada uygulamaya çalışmıştır. Bingöl ve Varlık'a göre, IŞİD 2012'den 2014'ün temmuz ayına kadar eylemlerinde arazi ele geçirmeyi ve tutmayı hedeflememiş ve stratejik savunmada kalarak güç kazanmaya çalışmıştır. Ancak örgüt Temmuz 2014'ten itibaren Irak'ta ele geçirdiği Anbar, Felluce, Ramadi ve diğer bazı bölgelerde kontrolü sağlamaya çalışarak stratejik denge safhasını uygulamaya koymuştur. Suriye'de Rakka ile Irak'ta Musul'un büyük bir bölümünü ele geçirmesi gibi bir anda hızlı ve kolay başarılar kazanan IŞİD, askeri olarak operatif ve stratejik seviyede derinliğe de kavuşmuştur. Bu toprak kazanımları ile moral üstünlüğünü yakalayan örgüt, genel olarak bir devletin ortaya çıkmasındaki halk, toprak ve kuvvet üçlemesine de sahip olduğunu düşünmüştür. Nitekim IŞİD, bu kazanımları dolayısıyla uyguladığı

⁴³ Rıdvan Kalaycı ve Recep Tayyip Gürler, "Irak 2014", Ortadoğu Yıllığı (2014), 19-20. http://content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/56701/28808/3._hafta_zorunlu_okuma-%C4%B1rak-2014-r%C4%B1dvan-kalayc%C4%B1-recep-tayyip-g%C3%BCrler.pdf (02.01.2019).

⁴⁴ Atilla Sandıklı, "Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği", BİLGESAM, Rapor No: 67 (2015), 20-21.

Maoist stratejinin 2.ve 3. safhalarını birkaç ayı geçmeyen çok kısa bir süre zarfında geçerek devlet yapılanmasını kurmaya çalışmıştır.⁴⁵

IŞİD'in askeri anlamda insan gücünü ise genel olarak eski rejim bağılı Baasçılar, Iraklı Sünni aşiretler ya da Sünni isyancılar ve yabancı ülkelerden gelen cihatçı savaşçılar oluşturmuştur.⁴⁶ Örgütün toplam militan sayısı tartışmalı olsa da bir CIA yetkilisi, Irak ve Suriye sınırındaki militan sayısının yaklaşık olarak 20.000 ile 31.500 arasında olduğunu öne sürmüştür. Ayrıca 2014 Eylül verilerine göre 2000'i Batılı devletlerden olmak üzere, 80 farklı ülkeden 15.000'in üzerinde yabancı savaşçının IŞİD saflarında çarpıştığı savunulmuştur.⁴⁷ Yalçınkaya ise, 2016 başları itibariyle IŞİD saflarında savaşan yabancı sayısını yaklaşık olarak 30.000 şeklinde belirtmiştir.⁴⁸ Rusya Federal Güvenlik Servisi (FSB) Direktör Yardımcısı Yevgeniy Sısoyev de 2015'in ilk yarısında Irak ve Suriye'de IŞİD militanlarının sayısının 80.000'e yaklaştığını ve bunlardan 50.000 örgüt üyesinin Suriye'de, 30.000'ninin ise Irak'ta bulunduğunu bildirmiştir.⁴⁹

IŞİD'in insan gücüne dair tahmini rakamlar bir yana bırakılırsa, buradaki önemli sorulardan biri örgüte farklı ülkelerden, dillerden ve etnik gruplardan katılımın neden bu kadar yoğun olarak gerçekleştiğidir. Luizard'a göre IŞİD, El Kaide gibi diğer pek çok cihatçı akımların tersine kendi sempatanlarına yukarıya doğru bir sıçrama imkanı sunmakta, onlara belirli bir toprak parçası üzerinde kendi devletleri ve kendi kurumlarıyla bir şeriat düzeni vaat etmektedir. Ancak El-Kaide ise, militanlarına sadece sonu gelmeyen bir savaş olarak terörizmi ve gerçekçi gözükmeyen bir perspektifte halifelik'in kurulması umudunu vermektedir.⁵⁰

IŞİD sahip olduğu binlerce insan gücünü operatif anlamda verimli kullanmak istemiştir. Bu kapsamda örgütün çatışmalarda piyade şeklinde kullandığı militanlar ve canlı bomba olarak görevlendirdiği militanları dışında özel eğitilmiş militanları da yer almıştır. Çatışmalarda sakallı ve parlak-mavi bandanalar takan *Inghemasiyoun* olarak adlandırılan bu şok birliklerinin Türkçe isim

⁴⁵ Oktay Bingöl ve Ali Bilgin Varlık, 'IŞİD'e Karşı Olası Operasyonun Boyutları: Stratejiler, Riskler, Öneriler', Merkez Strateji Enstitüsü, Rapor-002, (2014), 8-9. https://www.academia.edu/8399948/Merkez_Strateji_Enstit%C3%BCs%C3%BC_I%C5%9E%C4%B0D_Raporu (02.01.2019).

⁴⁶ Malcolm W. Nance, 'ISIS Forces That Now Control Ramadi Are Ex-Baathist Saddam Loyalists', The Intercept, (2015), <https://theintercept.com/2015/06/03/isis-forces-exbaathist-saddam-loyalists/> (02.01.2019).

⁴⁷ Jim Sciutto, Jamie Crawford and Chelsea J. Carter, 'ISIS can 'muster' between 20,000 and 31,500 fighters, CIA says', CNN (2014), <https://edition.cnn.com/2014/09/11/world/meast/isis-syria-iraq/index.html> (02.01.2019).

⁴⁸ Haldun Yalçınkaya, 'IŞİD'in Yabancı Savaşçıları ve Yarattığı Tehdit: Türkiye'nin Tecrübesi (2014-2016)', ORSAM, Rapor No: 210, (2017), 16.

⁴⁹ "Rusya açıkladı: IŞİD militanı sayısı 80 bine yaklaştı", Karar, (2015), <https://www.karar.com/dunya-haberleri/rusya-acikladi-isis-militani-sayisi-80-bine-yaklasti-52974#> (04.01.2019).

⁵⁰ Pierre-Jean Luizard, *IŞİD Tuzağı*, çev. Yasemin Özden Charles (İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2016), 100-101.

karşılığı “kendini adayanlar” olarak çevrilmiştir. Daha önce Çeçenistan ve Afganistan gibi bölgelerde savaşmış, tecrübe sahibi militanları da arasında barındıran örgütün bu elit biriminin, konvansiyonel ve gerilla savaşı arasında etkili hareket kapasitesine sahip olduğu öne sürülmüştür. Ayrıca bu birimin militanlarının fanatik ve disiplinli oluşları, düşman bölgelerine sızma ve karışıklık çıkarma operasyonlarını rahatlıkla yapabilmeleri, kum fırtınaları ve kamufle taktikleri yoğun olarak kullanmaları ve genellikle patlayıcı düzenekli kemerlerle operasyonda yer alarak ölümüne savaşmaları örgüte karşı savaşan unsurları tedirgin etmiştir.⁵¹

IŞİD’in ateş gücü değerlendirildiğinde, sahip olduğu silahların ve ekipmanların büyük çoğunluğunun Irak ve Suriye’de ele geçirdiği askeri tesis ve üslerden elde ettiği görülmüştür. Bu kapsamda örgüt envanterine taktik ekipmanlar, hafif silahlar, hafif taktik ve yardımcı araçlar, ağır silahlar/uçaksavar silahları, top ve zırhlı araçlar gibi pek çok silah ve ekipmanı dahil etmiştir.⁵² Örgütün silah envanterine yönelik raporlardaki ağır silahlar arasında T-55, T-62, T-72 Ural tankları ile BRDM-2 ve MT-LB zırhlı araçları, BMP-1 piyade savaş araçları, 122 mm 2S1 Gvozdika kendinden itmeli topçu sistemleri, Humvee araçları, M198 Howitzer, Type 59-1 sahra topları, D-30 Howitzer, The ZU-23-2 gibi pek çok uçaksavar silahı, 23 mm ZSU-23-4 kendinden tahrikli uçaksavar silahları ile çoklu roket fırlatıcıların bulunduğu öne sürülmüştür. Örgütün envanterindeki hafif silahlar ise AK-47s, 82 mm B-10 ve 105 mm M40 geri tepmesiz tüfekler, M79 Osa Roketatarlar, RBG-6 el bombası rampaları, RPG-7s, FIM-92 Stinger MANPADS, SA-16 MANPADS ve 9K32 Strela-2 MANPADS ile çeşitli anti-tank füzeleri, DShK 1938 makineli tüfekleri olarak belirtilmiştir. Ayrıca örgütün elinde Rus yapımı MiG serisi savaş jetlerinin de bulunduğu savunulmuştur.⁵³

IŞİD geçmişteki terör örgütlerinin aksine sahip olduğu insan gücü ve muazzam bir ateş gücünü teknolojiyle harmanlamış, saldırı ve taktik kapasitesini de artırmıştır. Bu kapsamda IŞİD, gerçekleştirdiği terör eylemlerinde pek çok farklı saldırı tekniğini uygulama fırsatı yakalamıştır. Beccaro, IŞİD’in kentsel alanlardaki savaşlarda ulaşmak istediği amaca göre farklı yaklaşımları

⁵¹ Hamza Hendawi, Qassim Abdul-Zahra and Bassem Mroue, “ISIS has special forces”, Business Insider, From Associated Press, (2015), <https://www.businessinsider.com/isis-has-special-forces-2015-7> (04.01.2019).

⁵² “Threat Tactics Report: Islamic State of Iraq and the Levant”, TRADOC G-2 Intelligence Support Activity (TRISA) and Complex Operational Environment and Threat Integration Directorate (CTID), (2014): 20.

⁵³ Jeremy Wilson, Jeremy Bender and Armin Rosen, “These are the weapons Islamic State fighters are using to terrify the Middle East”, Business Insider, (2016), <https://www.businessinsider.com/isis-military-equipment-arsenal-2016/?r=UK/#t=55-tanks-1> (21.02.2019) ; Ayrıntılı bilgi için bkz. IŞİD’in sahip olduğu silah ve ekipmanların menşei için: “Dispatch From The Field Islamic State Weapons in Iraq And Syria: Analysis of weapons and ammunition captured from Islamic State forces in Iraq and Syria”, Conflict Armament Research, (2014), <http://www.conflictarm.com/dispatches/islamic-state-weapons-in-iraq-and-syria/> (21.02.2019) ; “Weapons of the Islamic State: A three-year investigation in Iraq and Syria”, Conflict Armament Research, (2017), <http://www.conflictarm.com/reports/weapons-of-the-islamic-state/> (21.02.2019).

benimsediğini öne sürmüştür. Bunlardan birincisi, örgütün işgal etmek istemediği kentlerde terörizmi bir stand-off silahı gibi kullanması olmuştur. İkincisi ise örgüt, işgal etmek istediği kentlerin büyüklüğüne göre iki farklı yol izlemiştir. IŞİD, küçük şehirlerde iki taraftan saldırıya geçen intihar araçlarıyla kısırtma manevrası, bunu takiben intihar yelekleri giyen cihatçıların sahne alması ve son olarak ise hafif silahlı ve yüksek hareket kabiliyetine sahip araçlarla piyade birliklerinin çatışmaya dahil olması şeklinde genel bir saldırı taktiği kullanmıştır. Daha büyük şehirlerde ise, örgüt yerel müttefikleriyle beraber kentin içindeki dağınık birimlerini birlikte kullanarak büyük bir hareket özgürlüğüne kavuşmuş ve bu sayede hedeflediği kentsel alanlara sızmış, eylemler yapmış ve güvenlik güçlerini yıpratmıştır.⁵⁴

IŞİD kentleri ele geçirme ya da petrol sahalarını kontrolünde tutma amaçlarının dışında mevcut su kaynakları üzerinde hâkimiyet sağlama hedefi de gütmüştür. Bu kapsamda örgüt, barajları hâkimiyetine alarak çok miktarda suyla yıkıcı bir güç oluşturmak amacıyla serbest bırakılması tehdidi veya halkı sudan mahrum bırakma tehdidi stratejisini izlemiştir. Bu stratejisi bağlamında Fırat Nehri üzerinde ilerleyen IŞİD, Felluce yakınlarındaki Nuaymiye Barajı'nı ele geçirmiş barajın taşkın kapaklarını kapatarak çok miktarda suyun akış yönünü değiştirmiş ve büyük su baskınlarına neden olmuştur. Bu durum Iraklı güvenlik güçlerinin kışlalarını terk etmelerine, yaklaşık 60.000 sivilin göç etmesine ve suyun yönünün değişmesiyle beraber Şii nüfusun susuz kalmasına yol açmıştır. Ayrıca örgüt su altyapılarını tahrip etmiş ve bazı bölgelerde su kaynaklarını ham petrol ile zehirlenme taktiğini kullanmıştır. Örgüt Musul Barajı'nı da bu stratejisi kapsamında bir süreliğine kontrol altına almışsa da koalisyon güçlerinin hava saldırıları başlayınca hâkim durumunu kaybetmiştir. Öte yandan suyu sosyal yardım yöntemi olarak da kullanan örgüt, eylemlerini meşrulaştırmak ve halk içinde popülaritesini artırmak amacıyla elektrik ve su tedarikçisi rolüne bürünmek de istemiştir.⁵⁵

IŞİD genel olarak anti-zırh silahları, doğaçlama patlayıcı cihazları (Improvised Explosive Devices), tünel IED'leri (Tunnel IEDs), su yolu ile düzenlenen intihar IED'leri (Suicide Water-Borne IEDs), Zırlı IED'leri (Armored IEDs) ve araçlar kullanılarak yapılan intihar IED'leri (Suicide Vehicle-Borne IEDs (SVBIEDs)) ile saldırılarını gerçekleştirmiştir. Öte yandan IŞİD, ele geçirdiği bölgelerde etkin bir biçimde keskin nişancı tüfeklerini de kullanmıştır.⁵⁶

⁵⁴ Andrea Beccaro, "Modern Irregular Warfare: The ISIS Case Study", Small Wars & Insurgencies, Vol.29, No.2 (2018): 217-218.

⁵⁵ Mattie Lanz, "IŞİD ve Bir Baskı Aracı Olarak Su", Ortadoğu Analiz, Cilt: 7, Sayı: 66 (Ocak-Şubat): 70-71.

⁵⁶ TRISA and CTID, "Threat Tactics Report: Islamic State of Iraq and the Levant", 7-12.

IŞİD’i diğer terörist örgütlerden ayıran önemli bir nokta ise kimyasal silah kapasitesi olmuştur. Örgütün saldırılarda havan ve roketlerle birlikte hardal ile klor gazını da hedefe teslim ettiği raporlanmıştır.⁵⁷ IŞİD’in gelişen teknolojiyle birlikte günümüzün terörizm tekniklerine eklediği bir yenilik de insansız hava araçlarını (İHA) kullanımı olmuştur. Bu kapsamda örgüt İHA’ları iki amaç için kullanmıştır: “karşı tarafa maksimum zayıt verdirmek ve imkan/kabiliyetlerini propaganda amaçlı medyada yayınlamak”.⁵⁸ Bu amaçları gerçekleştirmek için ise İHA’lar örgüt tarafından üç farklı şekilde kullanılmıştır: “İstihbarat toplamak için keşif/gözetleme faaliyeti amacıyla, verilecek zararın maksimuma çıkartılabilmesi için intihar saldırılarını koordine etme amacıyla ve EYP/bomba bırakarak direkt saldırı yapma amacıyla”.⁵⁹

IŞİD’in etkili kullandığı taktiklerden biri de pusu kurma ve gizlendiği yerlerden beklenmedik saldırılar yapma becerisi olmuştur. Örgüt gerçekleştirdiği sızma eylemleriyle düşman hedefleri arasında önceden keşif yaparak aldatma taktiklerini etkili biçimde kullanmış beklenmedik anda sürpriz saldırılar yapmıştır.⁶⁰ Örneğin 13 Şubat 2015’te yerel saatle yaklaşık 07.20’de, 20-25 IŞİD militanı Irak ordusunun üniformalarından giyerek Al-Asad Hava Üssü’ne iki dalga halinde saldırmıştır.⁶¹

IŞİD’in 2014 Haziran’ında Musul’u ele geçirme sürecinde uyguladığı saldırı taktikleri dikkate alındığında hibrit bir askeri stratejinin benimsendiği görülmüştür. Bu anlamda IŞİD, kent ele geçirilmesinde yaklaşık yedi günle ifade edilen süreçte dağınık saldırı (dispersed attack) taktiğini kullanmıştır.⁶² Uygulanan dağınık saldırı taktiğiyle IŞİD, güçlerini kent kilit bölgelerinde dağınık bir biçimde konumlandırmıştır. Bu sayede örgüt militanları kentte keşif yapma imkânı bulmuş, Iraklı güvenlik güçleri ve sivil halka da gözdağı verilmiştir. Bir yandan da kentte havan ve roket saldırıları başlatılmış ve kentte bulunan komuta-kontrol karargâhı ve hücreleri hedef alınmıştır. Öte yandan Musul dışında da IŞİD militanları tarafından Qayyarah Hava Üssü ve Sharqat Havaalanı’nı ele geçirilmiş ve kendilerine yönelecek olası bir hava operasyonunun önüne geçilmiştir. Musul’un kuzeyinde bulunan Bardosh Cezaevi’ne de saldırı düzenlenmiş ve mahkûmlar serbest bırakılmıştır. Böylece birden fazla noktaya saldırılar düzenlenerek Iraklı güvenlik güçlerinin dikkatleri dağıtılmış, kafa karışıklığı sağlanmış ve bu güçler ana saldırı eyleminin dışında bırakılmaya çalışılmıştır. Sonrasında ise Musul Genel Hastanesi, Ninova İl Hükümet Binası, Musul Havaalanı, Bölgesel Ordu Karargâhı, polis

⁵⁷ Matthew F. Cancian, “*Tactics, Techniques, and Procedures of the Islamic State*”, *Military Review* (2017): 58.

⁵⁸ Serkan Balkan, “*DEAŞ’in İHA Stratejisi: Teknoloji Ve Yenilikçi Terörizmin Yükselişi*”, (İstanbul: SETA Yayınları 84, 2017): 23.

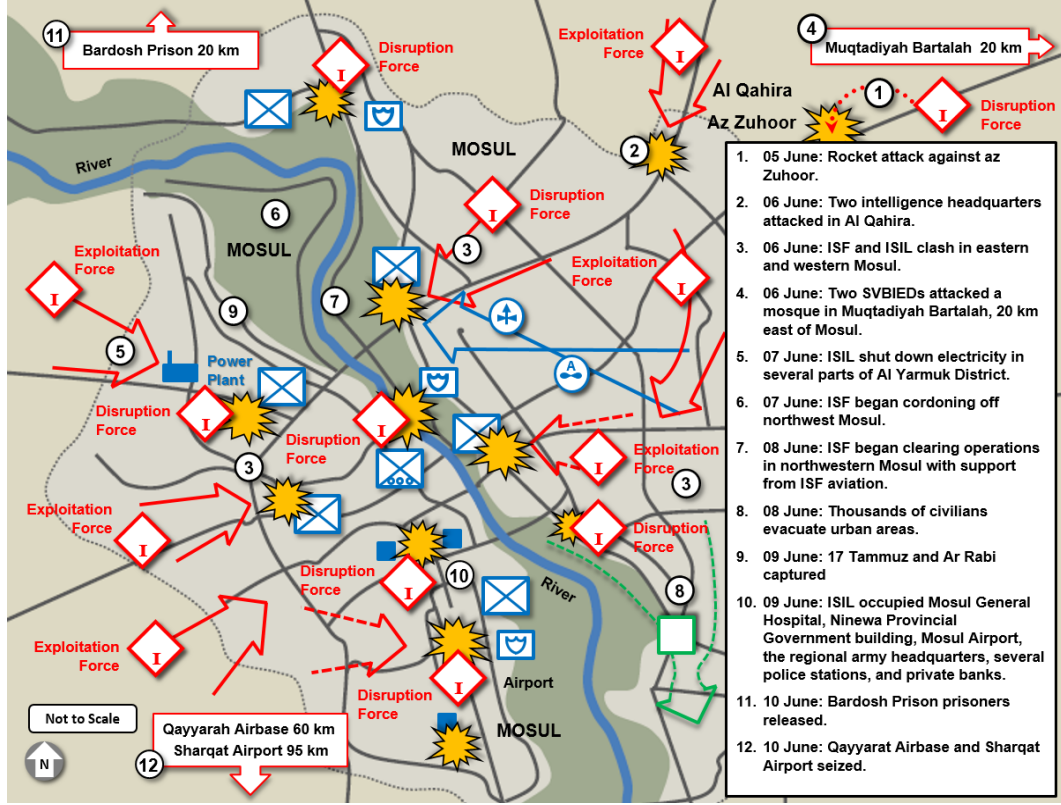
⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Beccaro, “*Modern Irregular Warfare: The ISIS Case Study*”, 218.

⁶¹ “Threat Tactics Report: Islamic State of Iraq and the Levant”, TRADOC G-2 ACE Threats Integration (2016): 6.<https://www.documentcloud.org/documents/3212693-Threat-Tactics-Report-Islamic-State-of-Iraq-and.html> (12.03.2019).

⁶² TRISA and CTID, “*Threat Tactics Report: Islamic State of Iraq and the Levant*”, 2.

merkezleri ile özel bankalar gibi kentteki kilit alanlar kontrol altına alınmış ve kentte geriye kalan Iraklı güvenlik güçlerine son darbe indirilmiştir.⁶³

Şekil 2: Musul kenti üzerinde dağınık saldırı taktiği.⁶⁴

İŞİD'in Musul'u ele geçirmesindeki taktik saldırı eylemi ise şu şekilde karakterize edilmiştir: “Düşman savaş birimlerini izole etmek, komuta-kontrol kademesinin etkisini ve devamlılığını bozmak, birden fazla eylem kuvvetiyle eş zamanlı saldırılar yapmak”.⁶⁵

İŞİD, Anbar eyaletinin başkenti Ramadi'yi ele geçirme sürecinde ise bütünleşik saldırı taktiğini kullanmıştır. 2013'ün ikinci yarısında Ramadi üzerinde saldırılarını artıran örgüt, özellikle saldırılarını kentin güneyinde yoğunlaştırmaya başlamıştır. Ramadi'nin ele geçirilme sürecinin başlarında İŞİD, Ramadi çevresindeki bölgeleri tehdit etmeye başlamış ve bu bölgeleri ele geçirmeye çalışmıştır. Öte yandan İŞİD, kente yönelik saldırılarında kum fırtınalarının olduğu zamanları da kullanmış, Irak ve ABD'nin hava güçlerini etkisiz kılmaya çalışmıştır. Yine örgüt kente yönelik saldırılarına başlayınca güvenlik kuvvetleri üzerinde baskısını artırarak, kendisine karşı yapılacak operasyonları engellemeye

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid., 3.

⁶⁵ Ibid.,

çalışmıştır. IŞİD, tüm bu taktik saldırılarıyla Irak güvenlik güçlerini oldukları yerde hareketsiz bırakmayı amaçlamıştır.⁶⁶

IŞİD kent merkezini ele geçirmeye yönelik kapsamlı saldırısında ilk olarak Ramadi Hükümet Merkezi Kompleksi'ni hedeflemiştir. 14 Mayıs 2015'te zırhlı bir buldozerle hükümet binasının yanında bulunan karakola giden yol üzerindeki beton savunma bariyerlerini temizlemiştir. Buldozer karakola ulaştığında ise, sürücü buldozeri SVBIED olarak patlatmıştır. Yine VBIED'ler ile binaları hedef alan örgüt militanları, altı adet 15 tonluk kamyonu da yolları temizlemek için kullanmıştır. Örgütün söz konusu saldırısı boyunca en az 27 adet patlayıcı yüklü araç kullandığı ifade edilmiştir. IŞİD, sürekli taciz kuvvetleriyle beraber SVBIED'leri ilk saldırı kuvveti olarak kullanarak Ramadi Hükümet Merkezi Kompleksi'ni ele geçirmiştir. IŞİD'in kent merkezindeki ikinci ana hedefi ise, Anbar Operasyonlar Komuta Merkezi olmuştur. 17 Mayıs 2015'te başlayan saldırılarda, örgüt önceki operasyonlarına benzer olarak SVBIED'leri kullanmıştır. IŞİD, Anbar'daki Komuta Merkezi'ni ele geçirdikten sonra ise bir diğer önemli hedef olan 8. Irak Ordusu Tugayı'nın Ar Ramadi Kampı'na yönelmiştir. Yine benzer taktikleri kullandığı saldırıları sonucunda, kamp örgüt militanları tarafından ele geçirilmiştir.⁶⁷

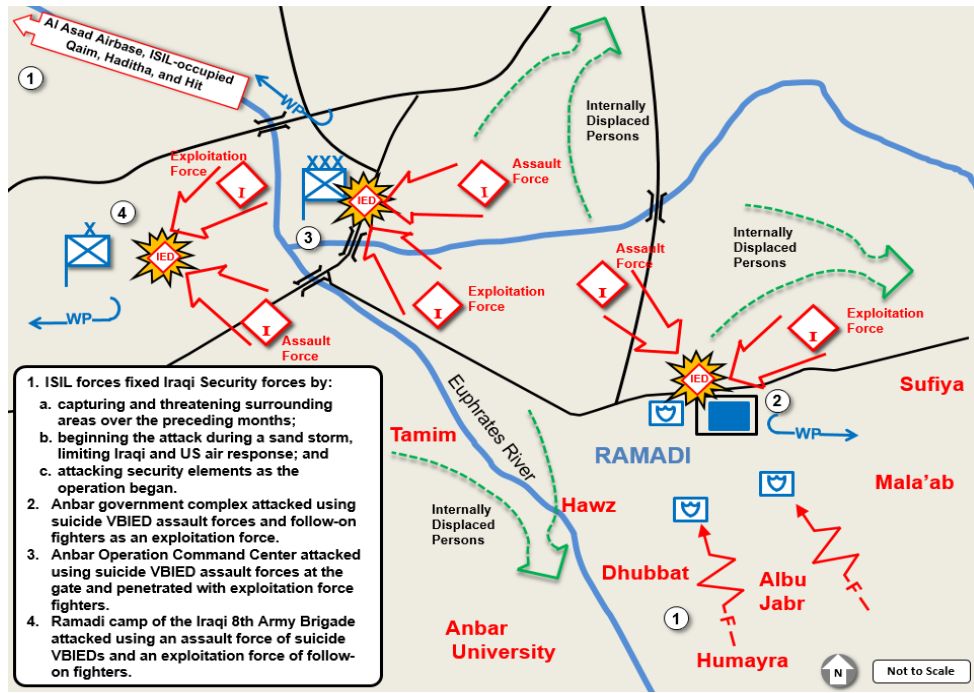
IŞİD'in Ramadi kentini ele geçirmesindeki taktikleri değerlendirildiğinde, örgütün hibrit bir askeri savaş stratejisi izlediği görülmüştür. Bu kapsamda örgüt militanları SVBIED'lerce desteklenen saldırı kuvvetleriyle birlikte çevredeki savunmasız konumlara saldırırken, diğer örgüt militanları Irak güvenlik güçlerini hedefleyerek manevra yeteneğinden yoksun bırakmış ve ordunun hareketsiz kalmasını sağlamıştır. Öte yandan ise, birincil hedefleri ele geçirmek için örgütün taciz kuvvetleri ana saldırı kuvvetlerini takip ederek kentin düşmesini kolaylaştırmıştır.⁶⁸

⁶⁶ TRADOC, "Threat Tactics Report: Islamic State of Iraq and the Levant", 5-6.

⁶⁷ Ibid., 7.

⁶⁸ Ibid.

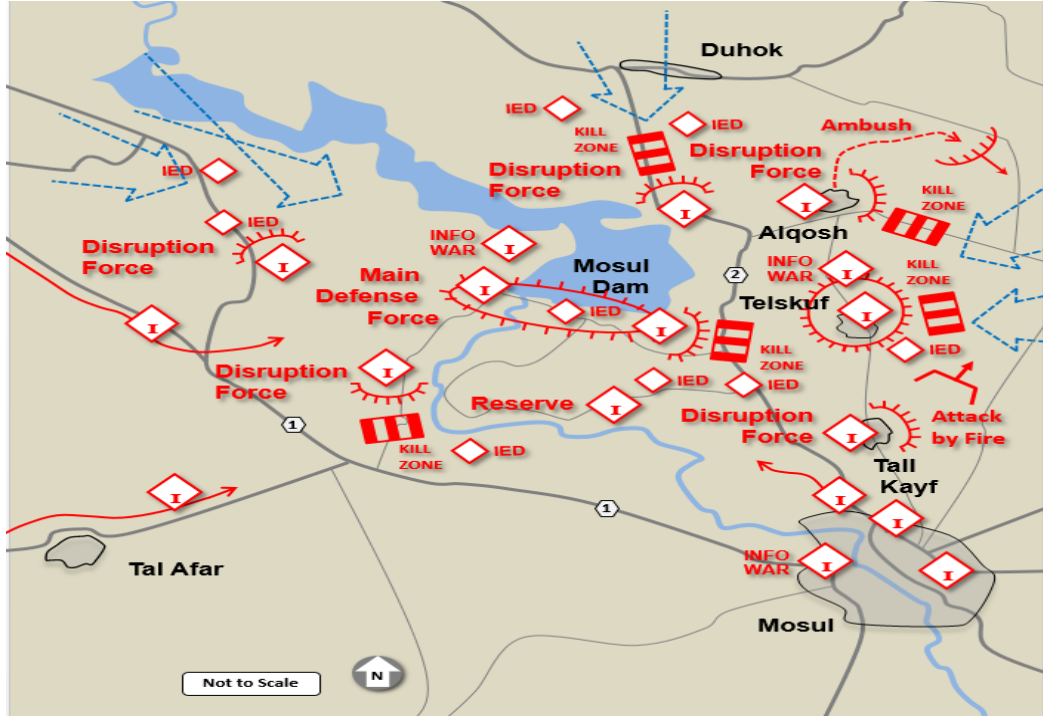

Şekil 3: Ramadi kenti üzerinde bütünsel saldırı taktiği.⁶⁹

İŞİD'in alan savunma taktiğinin bir örneği ise Ağustos 2014'te Musul Barajı çevresinde görülmüştür. Örgüt kent savunması için küçük terörist hücrelerden çeşitli sayıdaki paramiliter birim yapılanmaları oluşturmuş, envanterindeki hafif ve ağır silahlarla birlikte zırhlı araçları ve mobil araçlarını bu yönde seferber etmiştir. Yine bu kapsamda örgüt militanları kendilerine yönelik saldırılarda gizlenme, kamufle olma ve aldatma taktiklerinden yararlanma yoluna gitmiştir. Kent savunması için bireysel gizlenme pozisyonları ve karmaşık savaş pozisyonları üzerine yoğunlaşan örgüt, sayısız engel ve IED'leri muhtemel çatışma alanlarına yerleştirmiştir.⁷⁰

⁶⁹ Ibid., 5.

⁷⁰ TRISA and CTID, "Threat Tactics Report: Islamic State of Iraq and the Levant", 4-5.

Şekil 4: Musul Barajı çevresinde alan savunması.⁷¹

b. Askeri Olmayan Kapasite Kullanımı

i. Enformasyon ve Propaganda Kapasitesi

IŞİD kısa bir süre içerisinde hibrit bir askeri strateji izleyerek çok geniş alanları kontrol altına almıştır. Bu anlamda IŞİD hem ele geçirdiği topraklardaki halkı bir arada tutmak hem de dünyanın farklı bölgelerindeki insanları kendi topraklarına çekmek için geleneksel ve modern medya araçlarını kullanarak etkin bir iletişim stratejisi oluşturmuştur.⁷² Nitekim bir cihatçı web sitesinde yer alan slogan IŞİD'in neden medya ve propaganda yöntemlerini etkili bir şekilde kullanmak isteyişini cevaplar niteliktedir: “Cihad’ın yarısı medya’dır”.⁷³ Bu yolla IŞİD yazılı-görsel basın ve internet üzerinden propaganda yaparak kendisini ve felsefesini pazarlamış, kaybettiği militanlarının yerine daha fazlasını koyma şansına sahip olmuştur. Ağar’a göre, IŞİD’in söz konusu medya ve propaganda stratejisi örgütün en büyük silahıdır.⁷⁴

IŞİD tüm enformasyon ve propaganda faaliyetlerini etkin bir biçimde yürütmek için kendi kurumsal yapısı içinde bir medya divanı ya da başka bir ifadeyle bir medya bakanlığı da kurmuştur. Örgütün sözde medya bakanlığı oluşturulan medya stratejisi bağlamında içeriğin üretilmesi, denetlenmesi ve yayımlanmasından sorumlu tutulmuştur. Bu kurumsallaşmayla birlikte yapılması

⁷¹ Ibid., 4.

⁷² Sertaç Canalp Korkmaz, “Terörün Propagandası: DAESH Terör Örgütü ve Konstantiniyye Dergisi”, ORSAM, Rapor No: 204 (2016): 7.

⁷³ Cockburn, *İslam Devleti’nin Yükselişi: IŞİD ve Yeni Sünni Ayaklanması*, 127.

⁷⁴ Ağar, *IŞİD ve Irak*, 256.

Dergisi ve Rumiyah Dergisi gibi yayınları kullanarak kendi destekçilerini etkileme ve küresel çapta da kendine yeni destekçiler kazandırma amacını gütmüştür. İlk olarak örgütün haftalık olarak çıkardığı En-Nebe Dergisi incelendiğinde, bu derginin çoğunlukla IŞİD'in gerçekleştirdiği saldırılar hakkındaki bilgileri okuyucularına ulaştırma amacı taşıdığı görülmüştür. En-Nebe Dergisi'nin hedef kitlesinin IŞİD'in ele geçirdiği topraklarda yaşayan halk olduğu öne sürülmüştür.⁸⁰ IŞİD'in bir diğer propaganda aracı olan Konstantiniyye Dergisi ise Türkiye'deki ve Almanya, Belçika, Hollanda, İngiltere ve Fransa gibi dünyanın değişik bölgelerindeki ülkelerde yaşayan ve Türkçe konuşan kitlelere yönelik olarak faaliyet göstermiştir. Örgüt bu dergiyle Türkiye dışında özellikle Avrupa'da yaşayan ve İslamofobik davranışlara maruz kalarak dini anlamda hassaslaşan kitleleri kendi safına çekmeye çalışmıştır.⁸¹ Öte yandan IŞİD'in En-Nebe ve Konstantiniyye Dergilerinden farklı olarak uluslararası propaganda amacıyla İngilizce çıkardığı Dabiq Dergisi'nde, örgütün Irak ve Suriye'de ele geçirdiği topraklarda kurmuş olduğu düzeninin uluslararası kamuoyu nezdinde söylemsel inşasını gerçekleştirmeye dönük bir amaç taşıdığı görülmüştür.⁸²

IŞİD Türkçe olarak yayımladığı Konstantiniyye Dergisi'nde İstanbul'u hedefleyen bir mit kullanırken, İngilizce olarak yayımladığı Dabiq Dergisi'nde ise Haçlılara karşı mücadele ettiği mitini kullanmıştı. Ancak Türkiye'nin terörle mücadele kapsamında Fırat Kalkanı Harekatı'nı düzenlemesi sonrası Cerablus, Dabık ve el-Bab bölgelerinin IŞİD militanlarından temizlenmesi örgütün medya stratejilerinde değişikliğe gitmesine neden olmuştur. Bu bağlamda IŞİD, Roma'yı hedefleyen bir dil kullanmaya başlamış ve tüm diğer dergi faaliyetlerini Rumiyah olarak adlandırdığı yeni bir derginin çatısı altında toplamıştır.⁸³ Rumiyah Dergisi İngilizce, Fransızca, Almanca, Rusça, Türkçe, Endonezce, Boşnakça, Uygurca, Kürtçe ve Peştunca gibi pek çok dilde eş zamanlı ve aylık olarak örgüt tarafından yayımlanmaya başlanmıştır.⁸⁴

IŞİD 21. yüzyılda teknolojinin gelişmesi ve dünyada internet kullanımının yaygınlaşmasıyla beraber insanlar arasında popüler olan sosyal medya uygulamalarını başarılı bir şekilde kullanmıştır. Bu bağlamda IŞİD, yaymak üzere hazırladığı görsel, işitsel ve yazılı materyallerini ve uygulama dosyalarını kendine ait "server"larda tutmak yerine internette ücretsiz olarak hizmete sunulan Google Drive, Cloud.mail.ru, Yandex, YouTube, Sendvid.com, Dailymotion.com, Drive.ms, Archive.org, Justpaste.it, Bitly.com ve benzeri platformlara depolamayı tercih etmiştir. Söz konusu tüm materyallerini bu tür platformlarda depoladıktan sonra, bunları Facebook, Twitter, Telegram, WhatsApp, Google+, Instagram, Pinterest, Tumblr, Viber ve WeChat gibi sosyal medya uygulamaları üzerinden yayma amacı

⁸⁰ Ibid., 23-26.

⁸¹ Korkmaz, "Terörün Propagandası: DAESH Terör Örgütü ve Konstantiniyye Dergisi", 11-12.

⁸² Göksun ve Salihi, "DEAŞ'ın Medya Stratejisi", 45.

⁸³ Ibid., 53.

⁸⁴ Ibid., 20.

gütmüştür. Özellikle Facebook, Twitter ve Youtube gibi küresel anlamda geniş üye sayısına sahip sosyal medya uygulamalarını aktif olarak kullanması ve buna karşılık diğer devletlerin uyguladığı sansür ve kısıtlamaların söz konusu aktiviteleri engellemede tam anlamıyla başarılı olamamaları, örgütün yaydığı mesajlarla daha fazla militana sahip olmasına ve mevcut militanlarının da aktif eyleme geçmesine yol açmıştır.⁸⁵ Böylece IŞİD, geniş kitlelere yaymak için hazırladığı işitsel, görsel ve yazılı materyallerini sadece bir tıkla milyonlarca insanı etkileme kapasitesine ulaşmış ve bu kapasitesiyle birlikte yumuşak gücünü de hatırı sayılır derecede artırmıştır.

IŞİD'in etkin bir biçimde görsel-yazılı basın ya da sosyal medya uygulamalarını kullanması dışında bilgisayar oyunları ve çizgi filmleri de propaganda malzemesi yaptığı görülmüştür. Bu kapsamda IŞİD, “Grand Theft Auto (GTA)” gibi dünya çapında bilinen ve oynanan bir oyun üzerinden bir fragman çıkarmıştır. Videoda karakterlerin askerlerin üzerine ateş açarken “Allahu Ekber” diyerek bağırması dikkat çekmiştir.⁸⁶ IŞİD'in propaganda faaliyetlerinde kullandığı bir diğer dünya çapında bilinen oyun ise “Call of Duty: Modern Warfare 3” olmuştur. Örgüt yayımladığı videoda oyundan devşirdiği Paris'teki Eyfel Kulesi'nin yıkılma sahnelerini içeren görüntüleri servis etmiştir.⁸⁷ Hatta IŞİD militanlarının Irak'taki Kürt güçlerine oyuncak arabalı bombalar kullanarak saldırması “Call of Duty” oyunundan esinlendiğine yönelik yorumları da beraberinde getirmiştir.⁸⁸ 2017 itibariyle ise IŞİD, propaganda yöntemlerine çizgi filmleri de dâhil etmiştir. Hedef kitlesinin çocuklar olarak öne çıktığı örgütün çizgi filmlerinden biri olan “Hâkim ve Cesur” da, bir tiran tarafından yönetilmekten bıkan bir ülkenin hikayesi anlatılmıştır. Hikâyede IŞİD militanları cesur adamlar olarak betimlenmiş ve tiranın kendisine karşı başkaldırmaya cesaret eden bu sözde cesur adamlar hakkında kendi halkına yalan söylediği şeklinde bir izlenim yaratılmak istenmiştir.⁸⁹

ii. Ekonomik Kapasite

IŞİD sadece askeri anlamda kontrol ettiği bölgelerde otoriter bir yönetim anlayışı çerçevesindeki yapılanmasıyla değil, aynı zamanda kurduğu bu düzeni devam ettirecek bir savaş ekonomisi ile hüküm sürmeye çalışmıştır. Bu anlamda IŞİD ekonomik gücünü büyük anlamda petrol ve doğal gaz satışına dayandırırken, *ghanima* olarak adlandırdığı hırsızlık ve yağmayı da kapsayan savaş ganimetleri örgütün

⁸⁵ Ibid., 75.

⁸⁶ “IŞİD sonunda bunu da yaptı!”, Habertürk (2014), <https://www.haberturk.com/dunya/haber/1003476-isis-sonunda-bunu-da-yapti#> (11.02.2019).

⁸⁷ Furkan Sakoğlu, “IŞİD, propaganda videosunda Modern Warfare 3 görüntüsü kullandı”, Merlin'in Kazanı (2016), <https://www.merlininkazani.com/isis-propaganda-videosunda-modern-warfare-3-goruntusu-kullandi-haber-88013> (11.02.2019).

⁸⁸ “IŞİD'den 'Call of Duty' taktiği!”, Karar (2015), <https://www.karar.com/dunya-haberleri/isisden-call-of-duty-taktigi#> (11.02.2019).

⁸⁹ “IŞİD'in yeni propaganda aracı: Çizgi filmler”, BBC (2017), <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39888529> (11.02.2019).

en büyük ve en değerli gelir kaynağı olmuştur.⁹⁰ Weiss ve Hassan'a göre IŞİD, sadece terörist bir örgüt olarak değerlendirilmesinin dışında onlarca yıldır devam eden petrol ve silah kaçakçılığının gölge piyasasını kullanma konusunda çok yetenekli bir mafya olarak öne çıkmıştır.⁹¹

IŞİD petrol üretimi anlamında günlük kapasitesi 60.000 varil civarında olan Suriye'de Deyr Ez Zor ve Rakka'daki yedi petrol sahası dışında, Irak'ta Ninova, Anbar, Selahaddin ve Kerkük'te günlük petrol üretme kapasitesi yine 60.000 varil olan on üç petrol sahası üzerinde kontrol sağlamıştır.⁹² Suriye'de iki ve Irak'ta bir tane olmak üzere toplamda üç petrol rafinerisi üzerinde de kontrol sağlayan IŞİD, böylece Suriye'deki petrol üretim kapasitesinin yüzde 60'ından fazlasını, Irak'taki petrol üretim kapasitesinin ise yüzde 10'undan biraz azı üzerinde hâkimiyet kurmuştur. Ayrıca Irak'ın en büyük doğalgaz sahası olan Akkas gibi Irak ve Suriye'de pek çok doğalgaz sahasını da ele geçirmiştir.⁹³ Bu kapsamda bazı kaynaklarda IŞİD'in gelir kaleminde en önemli yeri tutan petrol ticareti ya da kaçakçılığında zirve noktası olarak günde 70.000 varil petrol üretimi yaptığı ifade edilmiş,⁹⁴ bazı kaynaklarda ise günde ortalama 34.000 ile 40.000 varil arasında üretim yaptığı ve yıllık bazda petrol gelirinin 500 milyon dolarlara kadar ulaştığı belirtilmiştir.⁹⁵ IŞİD'in petrol ve doğalgaz ticaretindeki en önemli alıcısı Suriye'deki Esad rejimi olmakla birlikte, petrol ticaretinde 1990'larda BM yaptırımlarından kurtulmak için petrol kaçırmada ustalaşmış Saddamcılarla işbirliği yaptığı da öne sürülmüştür.⁹⁶ IŞİD'in toplam gelirleri içerisinde petrol gelirlerinin payı ise yaklaşık olarak yüzde 43⁹⁷ şeklinde verilmiştir.

IŞİD'in bir diğer büyük gelir kalemini ise savaş ganimetleri oluşturmuştur. Hatta IŞİD, savaş ganimetleri için sözde bir bakanlık dahi kurmuştur.⁹⁸ Bu kapsamda, IŞİD ele geçirdiği bölgelerde başta bankalar olmak üzere her türlü maddi getirisi olan şeyi değerlendirmiştir. İşgal ettiği bölgelerde hem kamu hem de özel bankaların nakit parasına el koyan örgüt, özel bankalarda yapılan işlemlerden yüzde 10 komisyon da almıştır. Bazı kaynaklara göre IŞİD'in Ninova, Musul, Anbar, Selahaddin ve Kerkük'ü işgaliyle birlikte yarım milyar dolar nakit para ve çok daha fazla dinara el koyduğu belirtilmiş, bazılarına

⁹⁰ Weiss ve Hassan, *IŞİD: Terör Ordusunun İçyüzü*, 262-267.

⁹¹ Ibid., XXV.

⁹² Jean-Charles Brisard and Damien Martinez, '*Islamic State: The Economy-Based Terrorist Funding*', Thomson Reuters Accelus (2014): 6, http://cat-int.org/wp-content/uploads/2016/06/White-Paper-IS-Funding_Final.pdf (12.02.2019).

⁹³ Ibid., 6-7.

⁹⁴ Weiss ve Hassan, *IŞİD: Terör Ordusunun İçyüzü*, 264.

⁹⁵ "IŞİD'in yıllık petrol geliri 500 milyon dolar", BBC (2015), https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/10/151014_ft_isid_petrol (12.02.2019).

⁹⁶ Weiss ve Hassan, *IŞİD: Terör Ordusunun İçyüzü*, 264-265.

⁹⁷ "IŞİD: Milyar dolarlık ekonomi", BBC (2015), https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151211_isid_ekonomi_gch (12.02.2019).

⁹⁸ "Reuters: IŞİD 'savaş ganimetleri' için bakanlık kurmuş", BBC (2015), https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151228_isid_ganimet_bakanligi (12.02.2019).

göre ise bu rakamın yaklaşık olarak 1.5 milyar dolar olduğu ifade edilmiştir.⁹⁹ Ayrıca IŞİD Haziran 2014'te üç Irak birliğinde baskın düzenlediğinde milyonlarca dolar değerinde Amerikan ve diğer yabancı silah donanımlarına el koymuş, Suriye rejimi ile diğer isyancı gruplardan da silah, donanım, tesis ve nakit parayı da ele geçirmiştir. Diğer yandan IŞİD Suriye'deki Mari antik kenti ya da Irak'taki Hatra kalıntılarında olduğu gibi işgal ettiği bölgelerde tarihi eser ve kalıntılarını da yağmalamış, söz konusu eserleri satarak birer kazanç kapısına dönüştürmüştür.¹⁰⁰

IŞİD ele geçirdiği bölgelerde adam kaçırma ve fidye gibi yöntemler kullanarak insan ticareti de yapmıştır. Bu kapsamda örgüt başta yabancıları hedef alarak yabancı hükümetlerden milyonlarca dolar talep etmiştir. Yine işgal ettiği bölgelerde binlerce Yezidi kadını kaçırmış, onları seks kölesi olmaya zorlamış ve kendi militanlarına satmıştır.¹⁰¹ IŞİD petrol gelirlerinin düşmesiyle beraber ise, Avrupa'ya göçmen kaçaklığı yapmaya başlamış ve diğer organize insan kaçakçısı şebekelerle ortaklıklar kurmuştur.¹⁰² Öte yandan Rusya Federal Uyuşturucu ile Mücadele Servisi Başkanı Viktor İvanov'a göre, IŞİD Afganistan uyuşturucu trafiğinde de önemli bir yol katetmiş ve eroin kaçakçılığında 1 milyar dolara yakın bir parayı kasasına koymuştur.¹⁰³

IŞİD Felluce'nin ele geçirilmesinden sonra Şubat 2014'ü takip eden günlerde ise maaş ödemelerinin gerçekleşmesini sağlamak amacıyla zekat, sadaka ve cizye gibi uygulamaları getirerek kendi İslami vergi sistemini yürürlüğe sokmuştur.¹⁰⁴ Bu kapsamda IŞİD, aldığı zekatlarla milyonlarca dolar gelir elde etmiştir: "yıllık tasarruflardan veya sabit sermayeden yüzde 2.5, altından (4500 dolar üzerindeki kıymetler için), besi hayvanlarından (çiftçinin sahip olduğu 100 baş hayvandan 2 baş), hurmadan, ekinlerden (yağmurla sulanan veya akıntı ya da nehir kenarında olanlardan) yüzde 10, (ücretli sulama yapılanlardan) yüzde 5 ve kardan yüzde 2.5 olarak gelir"¹⁰⁵

IŞİD, Müslüman olmayanlardan özellikle de Hristiyanlardan ise cizye vergisi almıştır. Bu kapsamda özellikle Hristiyanlardan "zengin ise 4.25 gram altın, orta gelirli ise bunun yarısı kadar altın"

⁹⁹ Gökhan Ayalp, "IŞİD'in 1.5 milyar \$'lık yağma ekonomisi", Milliyet (2015), <http://www.milliyet.com.tr/isid-in-1-5-milyar-lik-yagma/dunya/detay/2143054/default.htm> (12.02.2019).

¹⁰⁰ Weiss ve Hassan, *IŞİD: Terör Ordusunun İÇyüzü*, 267.

¹⁰¹ Ayalp, "IŞİD'in 1.5 milyar \$'lık yağma ekonomisi".

¹⁰² "IŞİD İnsan Kaçakçılığı Yoluyla Gelir Yetersizliğini Telafi Etmeye Çalışıyor", Tesnim Haber Ajansı (2017), <https://www.tasnimnews.com/tr/news/2017/02/01/1314782/%C4%B1%C5%9Fid-inkan-ka%C3%A7ak%C3%A7ılı%C4%B1%C4%B1%C4%9F%C4%B1-yoluyla-gelir-yetersizli%C4%9Fini-telafi-etmeye-%C3%A7al%C4%B1%C5%9F%C4%B1yor> (12.02.2019).

¹⁰³ "Rusya: IŞİD Afganistan eroin ticaretinden 1 milyar dolar kazandı", HaberRus (2015), <https://haberrus.com/headline/2015/03/06/rusya-isid-afganistan-eroin-ticaretinden-1-milyar-dolar-kazandi.html> (12.02.2019).

¹⁰⁴ Luizard, *IŞİD Tuzağı*, 23.

¹⁰⁵ Weiss ve Hassan, *IŞİD: Terör Ordusunun İÇyüzü*, 266.

yıllık vergi almıştır. Öte yandan kestiği haraçlarla insanların eşyalarını çalmış, kendisine karşı savaşan ya da mülteci olan veya aranan insanların ise mallarına el koymuştur.¹⁰⁶

IŞİD özellikle Körfez ülkelerinden yüklü miktarlarda bağış kisvesi altında paralar da almıştır. Ayrıca örgüt kendi bölgesine girip çıkmak isteyen tırlardan da gümrük vergisi adı altında para toplamıştır.¹⁰⁷ IŞİD tüm bu savaş ekonomisini yürütürken 21. yüzyılda gelişen teknolojiyle birlikte öne çıkan Bitcoin ve diğer sanal para birimlerini de para alış-verişlerinde kullanmıştır. IŞİD iddialara göre, siber alanda dark web üzerinden kendi hesaplarını yayınlamış ve bu hesaplar üzerinden dıştan gelen bağışları kabul etmiştir.¹⁰⁸ Yine benzer olarak örgütün *Hawala*¹⁰⁹ sistemine de başvurduğu ve dış ticaretini bu yolla gerçekleştirdiği öne sürülmüştür.¹¹⁰

iii. Siber Saldırı Kapasitesi

IŞİD enformasyon ve propaganda faaliyetlerinin neredeyse tamamını bilgisayarları kullanarak internet üzerinden yürütmüştür. Bu kapsamda örgüt, popüler sosyal medya uygulamalarını etkili bir şekilde kullanmasından dark web üzerinden Bitcoin gibi kripto paralarla alış-veriş yapma yeteneğine kadar çok çeşitli alanlarda boy göstermiştir. Tüm bunların ötesinde halen ne boyutta olduğu tartışılan siber tehdit kapasitesiyle de adından söz ettirmiştir. IŞİD'in bir takım internet hesaplarına siber saldırı düzenlemesi ise bunların birer "siber cihad" girişimi mi olduğu sorusunu akıllara getirmiştir.

Örgütün siber saldırı hedefleri arasında Amerikan Merkez Kuvvetler Komutanlığı (CENTCOM)'nın resmi Twitter ve Youtube hesapları yer almıştır. Korsanlar hackledikleri hesaplardan "Amerikan askerleri arkanızı kollayın / Kişisel telefonlarınızı ve ailelerinizi tanıyoruz" mesajını paylaşmıştır.¹¹¹ Bu eylemlerin arkasında IŞİD'e bağlı "Siber Halifelik" adında bir grubun bulunduğu

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Ayalp, "IŞİD'in 1.5 milyar \$'lık yağma ekonomisi".

¹⁰⁸ Micah Zenko, "Bitcoin for Bombs", The Council on Foreign Relations (2017), <https://www.cfr.org/blog/bitcoin-bombs> (12.02.2019).

¹⁰⁹ *Hawala*, en temel anlamıyla alternatif veya paralel bir para gönderme sistemidir. Hawala sistemi, bir yeraltı bankacılık sistemi olarak bilinse de kimi ülkelerde bu sistem legal olarak görülme eğilimindedir. Hawala'da para transferinde para fiziksel olarak yer değiştirmez. Söz konusu sistem genellikle maliyet etkinliği, güvenilirlik, bürokrasinin olmaması, vergiden kaçınmak, kağıtların izinin sürülememesi (çoğunlukla *hawaladarlar* para gönderen ya da alan kişinin bilgilerini saklamadığından bir kayıt dışılık söz konusudur) ve verimlilik (bir veya iki gün içerisinde işlemin gerçekleşmesi) gibi nedenlerden dolayı tercih edilir. İşleyişi genel olarak A yerindeki bir X kişinin kendisine yakın olan hawaladara komisyon ödemek şartıyla B yerindeki Y kişisine para göndermesi şeklinde olur. Böylece Y kişisi B yerine yakın olan hawaladardan yine bir komisyon karşılığında parasını alır. Patrick M. Jost and Harjit Singh Sandhu, "The Hawala Alternative Remittance System and its Role in Money Laundering", Interpol General Secretariat, Lyon, (2000). <https://www.treasury.gov/resource-center/terrorist-illicit-finance/documents/fincon-hawala-rpt.pdf> (14.02.2019).

¹¹⁰ Laurence Bindner and Gabriel Poirot, "ISIS Financing 2015", Center for the Analysis of Terrorism, (2016): 23-24. <https://cat-int.org/wp-content/uploads/2016/06/ISIS-Financing-2015-Report.pdf> (14.02.2019).

¹¹¹ "IŞİD CENTCOM'u hackledi!", CNN Türk (2015), <https://www.cnnturk.com/haber/dunya/isis-centcomu-hackledi> (15.02.2019).

öne sürülmüştür.¹¹² ABD medyasına göre ise, saldırıyı IŞİD'in en başarılı bilgisayar sihirbazı olarak nitelenen “Siber Halife” lakaplı Birminghamlı Cüneyt Hüseyin (Junaid Hussein), nam-ı diğer Ebu Hüseyin El Britani'nin düzenlediği savunulmuştur.¹¹³

IŞİD korsanlarının bir diğer saldırısı ise Newsweek dergisinin Twitter hesabına olmuş ve hacklenen hesaptan ABD Başkanı Obama ve ailesine yönelik tehdit mesajları yayınlanmıştır.¹¹⁴ Yine ABD'nin Ohio Eyaleti'nin valisi John Kasich'in internet sitesi dahil birçok site kendisine Team System DZ adını veren korsanlar tarafından hacklenmiş ve “İslam devletini seviyorum / Donald Trump, Müslüman ülkelerde akıtılan her damla kan için hesap verecek” gibi mesajlar yayınlanmıştır.¹¹⁵ Fransa da ise örgüt 200'den fazla ülkeye yayın yapan ve bünyesinde 11 televizyon kanal bulunan TV5 Monde adlı küresel yayın kuruluşuna karşı siber saldırı yapmıştır. Kanalın internet sitelerini, Facebook ve Twitter hesaplarını da ele geçiren korsanlar “Siber Halife” adıyla “Ben IŞİD'im” mesajını yayınlamış ve Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande ve Fransız ordusunu tehdit etmiştir.¹¹⁶ Türkiye'de ise Kamu Hastaneler Birliği'nin internet sitelerine siber saldırı yapan IŞİD korsanları, örgütü öven marşları paylaşmış ve Türk ordusunun kendisine yönelik operasyonları sürdürmesi halinde devlet sitelerine ve bankalara siber saldırılar düzenleyeceğini açıklamıştır.¹¹⁷

Öte yandan IŞİD'in ünlüler ve zenginler ile büyük firmaların ve bankaların VIP müşterilerinin banka hesaplarını hacklemeye çalıştığı da öne sürülmüştür. Örgütün bu daha önce görülmemiş boyuttaki uluslararası dolandırıcılık eylemlerini devam ettirmesi halinde terörizmin fonlanması anlamında dipsiz bir kuyu elde edileceği savunulmuştur. Ayrıca Kaliforniya merkezli IntelCrawler'dan araştırmacılar Irak'ta artan miktarda siber casusluk aracı, botnet ve malware gibi zararlı yazılımlarla karşılaştıklarını ifade etmiş ve Bağdat, Erbil, Basra ile Musul'da yüksek etkinlik tespit etmişlerdir.¹¹⁸ IŞİD destekçisi korsanların sosyal mesajlaşma uygulaması Telegram üzerinde de kendilerine bir tür cihad e-akademisi forumu oluşturdukları açığa çıkmıştır. 300'ü aşan üye sayısı forum üzerinden birbirlerine bilgi ve

¹¹² “Siber saldırının faili "Siber Halifelik", CNN Türk (2015), <https://www.cnnturk.com/video/dunya/siber-saldirinin-faili-siber-halifelik> (15.02.2019).

¹¹³ Reyhan Güner, “IŞİD'in Siber Halifesi Cüneyt Hüseyin”, Siber Bülten (2015), <https://siberbulten.com/makale-analiz/isidin-siber-halifesi-cuneyt-huseyin/> (15.02.2019).

¹¹⁴ Polly Mosendz, “Newsweek Twitter Account Hacked By Group Claiming ISIS Affiliation”, Newsweek (2015), <https://www.newsweek.com/newsweek-twitter-account-hacked-isis-affiliated-group-305897> (15.02.2019).

¹¹⁵ “ABD'nin Ohio eyaletinde IŞİD mesajlı siber saldırı”, BBC (2017), <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40402691> (15.02.2019).

¹¹⁶ “Fransız yayın kuruluşu TV5 Monde'a siber IŞİD saldırısı”, BBC (2015), https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150409_fransa_siber_saldiri (15.02.2019).

¹¹⁷ Arif Balkan, “IŞİD'den sağlık kurumlarına 'siber' saldırı”, Habertürk (2015), <https://www.haberturk.com/dunya/haber/1110004-isidden-saglik-kurumlarina-siber-saldiri> (15.02.2019).

¹¹⁸ Russell Myers, “*Jihadist hackers targeting celebrity and business bank accounts to fund Islamic State terror campaign*”, The Mirror (2014), <https://www.mirror.co.uk/news/uk-news/jihadist-hackers-targeting-celebrity-business-4057294> (15.02.2019).

materyal akışı yaptıkları tespit edilen korsanların siber terör yaratma arzusuyla hack'leme ve programlama dilleri üzerinde yoğunlaştıkları iddia edilmiştir.¹¹⁹ Örgütün düzenlediği siber saldırıların sonuçları her ne kadar önemsiz gibi gözüksün de ilerleyen zamanlarda bu gibi eylemlerin diğer terör örgütleri tarafından daha yaratıcı ve etkili bir şekilde kullanılabilme ihtimali siber terörizmi gündemde tutacağı benzenmektedir.

4. Sonuç

İnsanlık tarihi aynı zamanda savaşın da tarihi olmuştur. İnsanlık tarihinin yüzyıllar boyunca devam eden serüveninde insanlar her yeni çağda edindikleri bilgi birikimlerini savaşlara yansıtmışlardır. Dolayısıyla her yeni çağda bilim dünyasında yaşanan gelişmelerle beraber savaşın karakterindeki değişim de tetiklenmiştir. Bu anlamda insanlar her defasında daha etkili, daha fazla caydırıcılığa sahip ya da daha ölümcül silahlarla birbirlerine karşı mücadele etme amacında olmuşlardır. 21. yüzyılda ise, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler savaşın dinamik olan karakterini bir kez daha etkilemiştir. Savaş sahasında geleneksel olarak kullanılan silah ve kapasitenin dışında ekonomik, siber, enformasyon ve propaganda savaş kapasiteleri de en az askeri savaş kapasitesi kadar önem kazanmıştır. Öte yandan savaşlarda devlet dışı aktörler devletlerden daha fazla görünür hale gelmiştir. Ancak yapılan savaşlarda bir tarafın kazanacağı diğer tarafın ise kaybedeceği ve yok olmaya mahkum olacağı şeklinde ortaya çıkan sonuç değişmemiştir. İşte bu sonuç, savaşın var olan doğasının gereği olarak karşımıza çıkmıştır.

Hibrit savaş konsepti de savaşın dinamik olan karakterinin günümüze yansması şeklinde yorumlanabilir. Hibrit savaşlarda konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan ya da düzenli ve düzensiz gibi bileşenleri kategorize etmek daha belirsiz bir hal almıştır. Nitekim günümüzde konvansiyonel olmayan olarak öne sürülen bileşenlerin gelecekte konvansiyonel olarak kabul edilmesinin önünde de hiçbir engel bulunmamaktadır. 21. yüzyılda yapılan savaşlara bakıldığında ise, devletlerin ve devlet dışı aktörlerin sadece askeri savaş kapasitelerine dayanarak birbirlerine karşı mücadele ettiklerini öne sürmek pek mümkün gözükmemektedir. Artık savaşlarda konvansiyonel ya da değil, tüm bileşenler birlikte kullanıldıklarında daha etkili ve belirleyici olmaya başlamıştır.

Devlet dışı silahlı aktör olarak yükselen IŞİD terör örgütü de savaşın dinamik olan karakterinden yararlanmıştır. Nitekim IŞİD, hibrit savaş stratejileri kapsamında sadece üzerinde çok durulan askeri kapasitesiyle değil ekonomik, siber, enformasyon ve propaganda savaş kapasiteleriyle mücadele eden hibrit bir tehdit olarak karşımıza çıkmıştır. IŞİD'in yürüttüğü hibrit savaş stratejileri, örgütün hızla gelişmesine ve yükselmesine katkıda bulunmuştur. Bu anlamda IŞİD, askeri kapasitesini kullanarak Irak ve Suriye'de büyük toprak parçalarını kontrolü altına almıştır. Aynı zamanda askeri kapasitesinin

¹¹⁹ Cenk Atlı, "IŞİD Üyesi Hacker'ların Siber Savaşa Hazırlanıldığı Ortaya Çıktı", Scroll (2015), <http://www.scroll.com.tr/isid-uyesi-hackerlarin-siber-savasa-hazirlandigi-ortaya-cikti/> (15.02.2019).

yanında önemli bir savaş ekonomisini de yürütmüştür. Ayrıca enformasyon ve propaganda savaş kapasitesini etkili bir biçimde kullanmış ve kendine karşı mücadele eden devletleri zor durumda bırakmıştır. IŞİD'in siber saldırı kapasitesi ise, yarattığı etki bakımından sınırlı gibi gözükse de yakın gelecekte terör örgütlerinin siber alanda etkili olabilmek için yeteneklerini geliştirecekleri ve yoğunluklu olarak kullanmayı tercih edecekleri bir tehdit türü olarak karşımıza çıkacaktır. Bu bağlamda IŞİD örneğinden hareketle belirtmek gerekir ki, savaşın değişen karakteri karşı karşıya kalınan tehdidin de karakterinin değişmesine neden olmuştur. Artık devletler kadar devlet dışı aktörler de hedef aldıkları bölgelerde hibrit bir savaş stratejisi yürütecek kapasiteye ulaşmaya başlamışlardır.

KAYNAKLAR

Kitaplar

Ağar, Abdullah, *IŞİD ve Irak*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2015.

Akad, Mehmet Tanju, *Modern Savaşın Temel Kavramları*, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2011.

Chaliand, Gérard, "IŞİD Döneminde Cihatçılık", *Terörizmin Tarihi: Antikçağdan IŞİD'e*, ed. Gérard Chaliand ve Arnaud Blin, çev. Bülent Tanatar, İstanbul: Nora Kitap, 2016: 592-610.

Clausewitz, Carl Von, *Savaş Üzerine*, çev. Selma Koçak, Doruk Yayınları, 2015.

Cockburn, Patrick, *İslam Devleti'nin Yükselişi: IŞİD ve Yeni Sünni Ayaklanması*, çev. Osman Akınhay, İstanbul: Agora Kitaplığı, 2014.

Deshpande, Vikrant and Mehta, Shibani, "Contextualising Hybrid Warfare", *Hybrid Warfare: The Changing Character Of Conflict*, ed. Vikrant Deshpande, New Delhi: Pentagon Press, 2018: 25-36.

Güler, Recep Tayyip ve Özdemir, Ömer Behram, "DAEŞ: Ortaya Çıkışı, Yükselişi ve Çöküşü", *Ortadoğu'da Devlet Dışı Silahlı Aktörler: Terör Örgütleri, Milisler, Vekil Güçler*, ed. Murat Yeşiltaş ve Burhanettin Duran, İstanbul: SETA Kitapları, 2018: 463-494.

Luizard, Pierre-Jean, *IŞİD Tuzağı*, çev. Yasemin Özden Charles, İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2016.

Sun Zi, *Savaş Sanatı: Modern Muharebe Kavramlarıyla Yeni Bir Bakış*, çev. Bülent Okay, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım, 2017.

Toptaş, Ergüder, *21.Yüzyılda Savaş*, Ankara: Kripto Kitaplar, 2009.

Toptaş, Ergüder, *Gerilla, Kontrgerilla Savaşı: Temel Strateji ve Teknikler*, Ankara: Kripto Kitaplar, 2015.

Weiss, Michael ve Hassan, Hassan, *IŞİD: Terör Ordusunun İçyüzü*, çev. Emine Arzu Kayhan, İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2016.

Makaleler

Balkan, Serkan, *‘DEAŞ’in İHA Stratejisi: Teknoloji Ve Yenilikçi Terörizmin Yükselişi’*, İstanbul: SETA Yayınları 84, 2017.

Beccaro, Andrea, *‘Modern Irregular Warfare: The ISIS Case Study’*, Small Wars & Insurgencies, Vol.29, No.2 (2018): 207-228.

Cancian, Matthew F., *‘Tactics, Techniques, and Procedures of the Islamic State’*, Military Review (2017): 52-61.

Celso, Anthony, *‘Superpower Hybrid Warfare in Syria’*, The Marine Corps gazette, Vol.9 No.2, (2019): 92-116.

Dalton, Melissa G., *‘How Iran’s hybrid-war tactics help and hurt it’*, Bulletin Of The Atomic Scientists, Vol.73, No.5 (2017): 312–315.

Göksun, Yenal ve Salihi, Emin, *‘DEAŞ’in Medya Stratejisi’*, İstanbul: SETA Yayınları 98, 2018.

Gray, Colin S., *‘Irregular Warfare One Nature, Many Characters’*, Strategic Studies Quarterly, Air University (U.S.). Press, V.1 No.2, (2007): 35-57.

Korkmaz, Sertaç Canalp, *‘Terörün Propagandası: DAEŞ Terör Örgütü ve Konstantiniyye Dergisi’*, ORSAM, Rapor No: 204 (2016).

Lanz, Mattie, *‘IŞİD ve Bir Baskı Aracı Olarak Su’*, Ortadoğu Analiz, Cilt: 7, Sayı: 66 (Ocak-Şubat): 70-71.

Rusnáková, Soňa, *‘Russian New Art of Hybrid Warfare in Ukraine’*, Slovak Journal of Political Sciences, Vol.17, No. 3 – 4, (2017): 343-380.

Sandıklı, Atilla, *‘Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği’*, BİLGESAM, Rapor No: 67 (2015).

Yalçınkaya, Haldun, *‘IŞİD’in Yabancı Savaşçıları ve Yarattığı Tehdit: Türkiye’nin Tecrübesi (2014-2016)’*, ORSAM, Rapor No: 210 (2017).

İnternet Kaynakları

Atlı, Cenk, *‘IŞİD Üyesi Hacker’ların Siber Savaşa Hazırlandığı Ortaya Çıktı’*, Scroll (2015), <http://www.scroll.com.tr/isid-uyesi-hackerlarin-siber-savasa-hazirlandigi-ortaya-cikti/> (15.02.2019).

Ayalp, Gökhan, *‘IŞİD’in 1.5 milyar \$’lık yağma ekonomisi’*, Milliyet (2015), <http://www.milliyet.com.tr/isid-in-1-5-milyar-lik-yagma/dunya/detay/2143054/default.htm> (12.02.2019).

Balkan, Arif, ‘‘İŞİD’den sağlık kurumlarına ‘siber’ saldırı’’, Habertürk (2015), <https://www.haberturk.com/dunya/haber/1110004-isidden-saglik-kurumlarina-siber-saldiri> (15.02.2019).

BBC, ‘‘ABD'nin Ohio eyaletinde İŞİD mesajlı siber saldırı’’, 2017, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40402691> (15.02.2019).

BBC, ‘‘Fransız yayın kuruluşu TV5 Monde'a siber İŞİD saldırısı’’, 2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150409_fransa_siber_saldiri (15.02.2019).

BBC, ‘‘İŞİD: Milyar dolarlık ekonomi’’, 2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151211_isid_ekonomi_gch (12.02.2019).

BBC, ‘‘İŞİD'in yeni propaganda aracı: Çizgi filmler’’, 2017, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39888529> (11.02.2019).

BBC, ‘‘İŞİD'in yıllık petrol geliri 500 milyon dolar’’, 2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/10/151014_ft_isid_petro (12.02.2019).

BBC, ‘‘Reuters: İŞİD 'savaş ganimetleri' için bakanlık kurmuş’’, 2015, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151228_isid_ganimet_bakanligi (12.02.2019).

Bindner, Laurence and Poirot, Gabriel, ‘‘ISIS Financing 2015’’, Center for the Analysis of Terrorism, (2016). <https://cat-int.org/wp-content/uploads/2016/06/ISIS-Financing-2015-Report.pdf> (14.02.2019).

Bingöl, Oktay ve Varlık, Ali Bilgin, ‘‘İŞİD’e Karşı Olası Operasyonun Boyutları: Stratejiler, Riskler, Öneriler’’, Merkez Strateji Enstitüsü, Rapor-002, (2014). https://www.academia.edu/8399948/Merkez_Strateji_Enstit%C3%BCs%C3%BC_I%C5%9E%C4%B0D_Raporu (02.01.2019).

Brisard, Jean-Charles and Martinez, Damien, ‘‘Islamic State: The Economy-Based Terrorist Funding’’, Thomson Reuters Accelus (2014). http://cat-int.org/wp-content/uploads/2016/06/White-Paper-IS-Funding_Final.pdf (12.02.2019).

CNN Türk, ‘‘İŞİD CENTCOM'u hackledi!’’, 2015, <https://www.cnnturk.com/haber/dunya/isid-centcomu-hackledi> (15.02.2019).

CNN Türk, ‘‘Siber saldırının faili "Siber Halifelik", 2015, <https://www.cnnturk.com/video/dunya/siber-saldirinin-faili-siber-halifelik> (15.02.2019).

Conflict Armament Research, ‘‘Dispatch From The Field Islamic State Weapons in Iraq And Syria: Analysis of weapons and ammunition captured from Islamic State forces in Iraq and Syria’’, (2014), <http://www.conflictarm.com/dispatches/islamic-state-weapons-in-iraq-and-syria/> (21.02.2019).

Conflict Armament Research, “*Weapons of the Islamic State: A three-year investigation in Iraq and Syria*”, (2017), <http://www.conflictarm.com/reports/weapons-of-the-islamic-state/> (21.02.2019).

Fars Haber Ajansı, “Eski Baasçılar, IŞİD’in baş ortakları”, 2016, <http://tr.farsnews.com/politics/news/13941118000642> (13.02.2019).

Gerasimov, Valery, “*The Value of Science Is in the Foresight New Challenges Demand Rethinking the Forms and Methods of Carrying out Combat Operations*”, Originally published in Military-Industrial Kurier (2013), trans. Robert Coalson, Military Review, (2016):23-29. https://usacac.army.mil/CAC2/MilitaryReview/Archives/English/MilitaryReview_20160228_art008.pdf (18.01.2019).

Global Strategies, “*Hybrid Warfare in the Middle East*”, (2017). <http://www.lse.ac.uk/ideas/Assets/Documents/reports/LSE-IDEAS-Hybrid-Warfare-in-the-Middle-East.pdf> (15.01.2019).

Güner, Reyhan, “IŞİD’in Siber Halifesi Cüneyt Hüseyin”, Siber Bülten (2015), <https://siberbulten.com/makale-analiz/isisin-siber-halifesi-cuneyt-huseyin/> (15.02.2019).

HaberRus, “Rusya: IŞİD Afganistan eroin ticaretinden 1 milyar dolar kazandı”, 2015, <https://haberrus.com/headline/2015/03/06/rusya-isis-afganistan-eroin-ticaretinden-1-milyar-dolar-kazandi.html> (12.02.2019).

Habertürk, “IŞİD sonunda bunu da yaptı!”, 2014, <https://www.haberturk.com/dunya/haber/1003476-isis-sonunda-bunu-da-yapti#> (11.02.2019).

Hendawi, Hamza; Abdul-Zahra, Qassim and Mroue, Bassem, “*ISIS has special forces*”, Business Insider, From Associated Press, (2015), <https://www.businessinsider.com/isis-has-special-forces-2015-7> (04.01.2019).

Hoffman, Frank G. and Mattis, James N., “*Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars*”, Proceedings, Vol. 132/11/1,233 (2005). <http://milnewstbay.pbworks.com/f/MattisFourBlockWarUSNINov2005.pdf> (15.01.2019).

Hoffman, Frank G., “*Conflict in The 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*”, Potomac Institute for Policy Studies, (2007). http://www.potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf (15.01.2019).

Hoffman, Frank G., “*Hybrid Warfare and Challenges*”, Joint Forces Quarterly, Issue 52, (2009): 34–39. <https://smallwarsjournal.com/documents/jfqhoffman.pdf> (15.01.2019).

Jasper, Scott and Moreland, Scott, ‘‘ISIS: An Adaptive Hybrid Threat in Transition’’, Small Wars Journal, <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/isis-an-adaptive-hybrid-threat-in-transition> (18.01.2019).

Jost, Patrick M. and Sandhu, Harjit Singh, ‘‘The Hawala Alternative Remittance System and its Role in Money Laundering’’, Interpol General Secretariat, Lyon, (2000). <https://www.treasury.gov/resource-center/terrorist-illicit-finance/documents/fincen-hawala-rpt.pdf> (14.02.2019).

Kalaycı, Rıdvan ve Gürler, Recep Tayyip, ‘‘Irak 2014’’, Ortadoğu Yıllığı (2014). http://content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/56701/28808/3._hafta_zorunlu_okuma-_C4%B1rak-2014-r%C4%B1dvan-kalayc%C4%B1-recep-tayyip-g%C3%BCrler.pdf (02.01.2019).

Karar , ‘‘İŞİD'den 'Call of Duty' taktiği!’’, 2015, <https://www.karar.com/dunya-haberleri/isidden-call-of-duty-taktigi#> (11.02.2019).

Karar, ‘‘Rusya açıkladı: İŞİD militanı sayısı 80 bine yaklaştı’’, 2015, <https://www.karar.com/dunya-haberleri/rusya-acikladi-isis-militani-sayisi-80-bine-yaklasti-52974#> (04.01.2019).

Korybko, Andrew and Acedo, Enrique R., ‘‘Hybrid Wars And Geopolitics’’, Geopolitika, (2017). <https://www.geopolitica.ru/en/article/hybrid-wars-and-geopolitics> (18.01.2019).

Korybko, Andrew, ‘‘Hybrid Wars. Testing the Theory – Syria & Ukraine (Part 2)’’, The Greenville Post, <https://www.greenvillepost.com/2016/04/02/%E2%80%A2-hybrid-wars-testing-the-theory-syria-ukraine-part> (18.01.2019).

Korybko, Andrew, ‘‘Venezuela: The Indirect Adaptive Approach To Regime Change’’, Eurasia Future (2019), <https://eurasiafuture.com/2019/01/24/venezuela-the-indirect-adaptive-approach-to-regime-change/> (18.01.2019).

Korybko, Andrew, *Hybrid Wars: The Indirect Adaptive Approach to Regime Change*, Moscow: Project of the Institute for Strategic Studies and Predictions PFUR, 2015. <https://orientalreview.org/wp-content/uploads/2015/08/AK-Hybrid-Wars-updated.pdf> (18.01.2019).

Lewis, Jessica D., ‘‘Al Qaeda in Iraq Resurgent: The Breaking the Walls Campaign’’, Part I, Middle East Security Report 14. http://www.understandingwar.org/sites/default/files/AQI-Resurgent-10Sept_0.pdf (18.01.2019).

Lewis, Jessica D., ‘‘The Islamic State: A Counter-Strategy for A Counter-State’’, Middle East Security Report 21. <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Lewis-Center%20of%20gravity.pdf> (08.04.2019).

Mosendz, Polly, “*Newsweek Twitter Account Hacked By Group Claiming ISIS Affiliation*”, Newsweek (2015), <https://www.newsweek.com/newsweek-twitter-account-hacked-isis-affiliated-group-305897> (15.02.2019).

Myers, Russell, “*Jihadist hackers targeting celebrity and business bank accounts to fund Islamic State terror campaign*”, The Mirror (2014), <https://www.mirror.co.uk/news/uk-news/jihadist-hackers-targeting-celebrity-business-4057294> (15.02.2019).

Nance, Malcolm W., “*ISIS Forces That Now Control Ramadi Are Ex-Baathist Saddam Loyalists*”, The Intercept, (2015), <https://theintercept.com/2015/06/03/isis-forces-exbaathist-saddam-loyalists/> (02.01.2019).

Nilsson, Niklas, “*Russian Hybrid Tactics in Georgia*”, Silk Road Paper, (2018). <http://isdpr.eu/content/uploads/2018/01/Russian-Hybrid-Tactics-in-Georgia.pdf> (18.01.2019).

Sakoğlu, Furkan, “*İŞİD, propaganda videosunda Modern Warfare 3 görüntüsü kullandı*”, Merlin'in Kazanı (2016), <https://www.merlininkazani.com/isid-propaganda-videosunda-modern-warfare-3-goruntusu-kullandi-haber-88013> (11.02.2019).

Sciutto, Jim; Crawford, Jamie and Carter, Chelsea J., “*ISIS can 'muster' between 20,000 and 31,500 fighters, CIA says*”, CNN (2014), <https://edition.cnn.com/2014/09/11/world/meast/isis-syria-iraq/index.html> (02.01.2019).

Tesnim Haber Ajansı, “*İŞİD İnsan Kaçakçılığı Yoluyla Gelir Yetersizliğini Telafi Etmeye Çalışıyor*”, 2017, <https://www.tasnimnews.com/tr/news/2017/02/01/1314782/%C4%B1%C5%9Fid-insan-ka%C3%A7ak%C3%A7%C4%B1%C4%B1%C4%9F%C4%B1-yoluyla-gelir-yetersizli%C4%9Fini-telafi-etmeye-%C3%A7al%C4%B1%C5%9F%C4%B1yor> (12.02.2019).

TRADOC G-2 ACE Threats Integration, “*Threat Tactics Report: Islamic State of Iraq and the Levant*”, (2016). <https://www.documentcloud.org/documents/3212693-Threat-Tactics-Report-Islamic-State-of-Iraq-and.html> (12.03.2019).

TRADOC G-2 Intelligence Support Activity (TRISA) and Complex Operational Environment and Threat Integration Directorate (CTID), “*Threat Tactics Report: Islamic State of Iraq and the Levant*”, (2014).

Wilson, Jeremy; Bender, Jeremy and Rosen, Armin, “*These are the weapons Islamic State fighters are using to terrify the Middle East*”, Business Insider, (2016), <https://www.businessinsider.com/isis-military-equipment-arsenal-2016/?r=UK/#t-55-tanks-1> (21.02.2019).

Zenko, Micah, “*Bitcoin for Bombs*”, The Council on Foreign Relations (2017), <https://www.cfr.org/blog/bitcoin-bombs> (12.02.2019).